

Utbildningsutvärdering med extern bedömning
vid Göteborgs universitet

**BEDÖMARUTLÅTANDE ÖVER UTBILDNINGARNA PÅ
GRUNDNIVÅ I *PRAKTISK FILOSOFI OCH TEORETISK FILOSOFI*
SAMT KANDIDATPROGRAMMET I *LIBERAL ARTS* VID
HUMANISTISKA FAKULTETEN**

2018-10-05

Kort bakgrund

Bedömargruppen (se nedan) har haft i uppdrag att utifrån universitetets kriterier för utbildningsutvärdering enligt [policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling](#) och med stöd i [vägledning för utbildningsutvärdering](#) utvärdera utbildningarna på grundnivå i praktisk filosofi och teoretisk filosofi samt kandidatprogrammet Liberal arts vid Humanistiska fakulteten.

Institutionens ”Reflektion angående utvärderingsunderlaget för kvalitetsgranskningen av utbildningarna i praktisk filosofi, teoretisk filosofi, samt kandidatprogrammet Liberal Arts” har tillsammans med en betydande mängd andra dokument gjorts tillgängliga för bedömargruppen på utbildningsplattformen GUL, där de finns samlade.

I gruppens uppdrag ingår att granska utbildningen utifrån följande perspektiv:

- att de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och examensmål
- att undervisningen sätter studenternas lärande i centrum
- att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet
- att antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll samt att de har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens
- att utbildningen är relevant för studenternas och samhällets behov
- att studenterna har inflytande i planering samt genomförande och uppföljning av utbildningen
- att en för alla studenter tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger
- att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs (GU, ”Vägledning för utbildningsutvärdering med extern bedömning” Dnr: V 2016/378, s. 3)

Därtill kommer att bedömargruppen kan föra fram andra synpunkter på de granskade utbildningarna.

Följande personer har ingått i bedömargruppen

- *Professor Lena Halldenius, Lunds universitet (ordf)*
- *Lenart Nici, studeranderepresentant, Lunds universitet*
- *Professor Pauliina Remes, Uppsala universitet*
- *Professor Fredrik Stjernberg, Linköpings universitet*

Bedömargruppen har haft två träffar i Göteborg, ett förberedande möte och ett platsbesök. Vid det förberedande mötet den 7 mars 2018 fick bedömargruppen information av och ställde frågor till företrädare för fakulteten och institutionen. Inför platsbesöket studerade bedömargruppen de dokument som ställts till deras förfogande samt förberedde frågor för varje grupp som skulle intervjuas. Platsbesöket ägde rum den 14 och 15 maj 2018; då genomfördes intervjuer med institutionsledningen, lärare och studenter. Programmet för platsbesöket bifogas som bilaga 1. Bedömargruppen har därefter med utgångspunkt i det skriftliga underlaget, platsbesöksintervjuerna och viss kompletterande korrespondens gemensamt utarbetat nedanstående bedömarutlåtande.

I utlåtandet görs en granskning av de tre utbildningar som vi är satta att studera, med synpunkter och förslag på ändringar inom ämnena, i den mån vi finner sådana vara påkallade. Vi har koncentrerat oss på *problemanalys*, *möjligheter* och *förslag till förändring/förbättring*. Bedömningarna av praktisk och teoretisk filosofi avslutas med en reflektion över relationen mellan dessa två ämnen. Utlåtandet inleds med en diskussion av några för utbildningarna gemensamma frågor.

Bedömargruppen lämnade in sin preliminära rapport den 22 augusti 2018. Institutionen har därefter gett sina kommentarer på den preliminära rapporten. De kommentarerna har beaktats i denna slutliga version av rapporten.

Bedömargruppen har dessutom sammanställt en del rekommendationer och råd avseende utvecklingsarbete i jämställdhets- och genusfrågor, särskilt gällande utbildningarna i filosofi; dessa återfinns som bilaga 2.

Utbildningens främsta styrkor och svagheter samt bedömargruppens reflektioner och rekommendationer

Generella reflektioner

Bedömargruppen har beaktat utvärderingskriterierna i dokumentet Vägledning för utbildningsutvärdering. Denna rapport är dock inte helt utformad efter dessa kriterier. Skälet är att de utmaningar som fakulteten och institutionen har identifierat och där bedömargruppens förslag särskilt efterfrågades endast delvis faller in under utvärderingskriterierna. Vi har, som sagt, beaktat kriterierna men har i än högre grad beaktat de utmaningar som bedömts som specifika för just dessa utbildningar.

De tre utbildningarna har några gemensamma utmaningar som kan sammanfattas med att de har för få studenter (mer om detta nedan) vilket bidrar till institutionens ansträngda ekonomi. Efter att tidigare ha överproducerat – vilket möjliggjorde att man kunde ägna sig åt kursaktiviteter utöver de allra mest nödvändiga – har man nu tvingats begränsa sig till just det mest nödvändiga. Att i ett ansträngt ekonomiskt läge lägga tid och resurser på att göra utbildningarna mer attraktiva är inte lätt och förutsätter att man satsar på rätt saker.

Den medskickade Reflektionen från institutionen anger några för utbildningarna gemensamma utmaningar. Man skulle behöva:

- Rekrytera fler studenter
- Höja prestationsgraden
- Förbättra retentionen
- Minska de administrativa kostnaderna i förhållande till kärnverksamhetens volym
- Minska undervisningskostnaderna

Att ge förslag på hur institutionen kan minska sina kostnader och förbättra sin ekonomi ligger inte inom bedömargruppens uppdrag. Däremot så hoppas vi att de förslag som vi ger kan ha en positiv effekt på rekrytering, prestationsgrad och retention och därmed även ha ekonomisk effekt. Vi har således haft det vikande studentunderlaget för ögonen i våra bedömningar och våra förslag avseende utbildningarnas utveckling kan förhoppningsvis bidra till att vända trenden.

Institutionen förmedlade till bedömargruppen en förtröstan om att kvaliteten på utbildningarnas innehåll är god och lärarkompetensen hög men att det finns problem med otillräckligt söktryck, otillräcklig prestationsgrad (det vill säga att studenter hoppar av innan de har fullgjort den kurs de är registrerade på) och otillräcklig retention (det vill säga att studenter efter fullgjord kurs inte fortsätter till nästa kurs i progressionen). Ingen av utbildningarna fyller sitt utbildningsuppdrag. Enligt institutionsledningen kan institutionens ekonomiska underskott i stor utsträckning hänskjutas till detta, det vill säga om utbildningsuppdraget fylldes skulle institutionens ekonomi förbättras avsevärt. Men här finns också ett pedagogiskt och ett arbetsmiljömässigt problem. Om många studenter hoppar av kan det skapa osäkerhet och sämre stämning i studentgruppen. Det blir svårt att upprätthålla en god studiemiljö på de högre kurserna när studenterna är så få. Undervisningen blir också mindre utvecklande för lärarna när så mycket av den utgörs av grundkurser.

Söktryck, nyrekrytering, prestationsgrad och retention är korresponderande kärl. Här kan man välja vad man ska satsa på, med ett undantag: att öka prestationsgraden måste vara ett prioriterat mål, inte

minst för studenternas skull. Om man lyckas höja prestationsgraden och retentionen minskar behovet av ökat söktryck och ökad nyrekrytering. Det är en fördel eftersom det är lättare att arbeta med de studenter man har än med de man inte har. Ämnena vill också jobba mer och bättre med kursvärdering/kursutvärdering. De åtgärder som bedömagruppen föreslår vad gäller prestationsgrad och retention kan förhoppningsvis positivt bidra till att locka fler nya sökande också eftersom nöjda studenter är en konkurrensfördel.

Det blev tydligt vid samtal med ledning och lärare att man inte vet varför studenter hoppar av. Med tanke på att detta framhålls som institutionens stora problem är det möjligen förvånande att så få försök har gjorts för att få veta mer om detta. En undersökning har påbörjats, kontakter med avhoppare har tagits men förutom en kvantitativ sambandsanalys har det insamlade materialet inte analyserats. Det hade varit en fördel om det hade gjorts inför denna utvärdering.

För såväl lärare som ledning kan det finnas det en lockelse att förlägga skälen till studentavhopp utanför den egna verksamheten, till hur studenterna är eller hur omvärlden är: studenterna har för svaga förkunskaper eller för låg motivation eller har lockats iväg av något annat, såsom ett attraktivt jobb. Den tendensen märkte bedömagruppen av. Det verksamhetsinterna skäl som främst kontemplerades var att vissa kurser är för svåra, vilket är ett högstatusproblem. Det kan så klart finnas fog för allt detta, men i vilken mån sådana faktorer avgör om en student lämnar en kurs eller ej är rimligen också en funktion av kursupplägg och arbetsformer. Utvecklingsarbete fokuserar på vad man själv kan åstadkomma inom givna ramar, vilket kräver förändringsvilja och en beredskap att kritiskt betrakta sig själv. Vi har all anledning att tro att sådan vilja och beredskap finns i lärarlagen.

Praktisk filosofi

Grundutbildningen i praktisk filosofi bedrivs i form av fristående kurser i progression: grundkurs, fortsättningskurs och fördjupningskurs. Fördjupningskursen inkluderar en kandidatuppsats; uppsatskursen löper parallellt med andra delkurser under hela terminen. Även fortsättningskursen inkluderar en uppsats, som är integrerad i kursens första delkurs i värdeteori. Förutom detta lite ovanliga upplägg för uppsatsmomenten så motsvarar kurserna en ganska traditionell bild av hur grundutbildningar i praktisk filosofi brukar se ut vid svenska filosofiinstitutioner. Man använder en smörgåsbordsmodell där delkurserna på varje kurs täcker in ämnets signifikanta delar. Grundkursen är indelad i hela sex delkurser i varierande storlek där etik är den klart största. Religionsfilosofi och estetik har egna delkurser enbart på grundkursen, medan moralfilosofi (värdeteori och etik), politisk filosofi och den praktiska filosofins historia (klassikerkurser) återkommer även på de högre kurserna. Tyngdpunkten är mot moralfilosofi.

Av det material som vi har haft möjlighet att granska tyder allt på att utbildningen håller en hög kvalitet. Kandidatuppsatserna är på en god nivå och bedöms på ett fullt rimligt sätt och examinationsuppgifterna bedömer relevanta kunskaper och färdigheter. Kursutveckling och kursutvärderingar inom praktisk filosofi har fått stå tillbaka på grund av instabilitet i lärargruppen. Det finns därför inget skriftligt kursutvärderingsmaterial för oss att ta del av. Efter nyanställningar som nyligen har genomförts torde dock förutsättningarna för utvecklingsarbete vara goda, under förutsättning att man lyckas etablera bra samarbetsformer i det nya större lärarylaget. Lärargruppen har hög kompetens och visade stort engagemang för, och vilja till, utvecklingsarbete.

Utbildningsuppdraget inom praktisk filosofi är relativt litet: 68 helårsstudieplatser (HST). Uppdraget har de senaste åren inte fyllts. Faktisk HST för 2017 var 59. Den sammantagna prestationsgraden i ämnet har under de senaste fem åren legat mellan 60 och 70%. År 2017 var den 61%. På grundkursen, som bär större delen av uppdraget, var den 56%. För ämnet sammantaget låg helårsprestationen (HPR) för 2017 på 36, varav 29 på grundkursen. Enligt uppgifter från institutionen är en majoritet av studenterna män.

För närvarande finns det alltså en stor grundkurs medan de studenter som fortsätter till högre kurser är påtagligt få, vilket gör dessa kurser dyra i drift. I besparingssyfte har man sedan hösten 2016 periodiserat intagningen till fortsättnings- och fördjupningskursen så att intag till fortsättningskursen görs bara på vårterminen och till fördjupningskursen bara på höstterminen. Det är förståeligt men riskabelt, eftersom man lätt tappar de studenter som inte kan gå direkt vidare till nästa kurs.

Söktryck och rekrytering, prestationsgrad samt retention

Många studenter lämnar studierna utan att fullgöra grundkursen och få av de som fullgör grundkursen fortsätter till nästa kurs. Att studenter inte fortsätter till nästa kurs behöver inte vara ett problem. Att praktisk filosofi ses som ett orienteringsämne som man läser en termin som komplement till andra studier är inget konstigt och sannolikt ett normaltillstånd. Låg retention är på så sätt ett problem bara i förhållande till de studenter som hade fortsatt om de hade funnit utbildningen mer attraktiv. Att studenter inte slutför en kurs som de har påbörjat är däremot alltid ett problem.

Vissa saker som kan ha betydelse för prestationsgrad och retention är inte särskilt svåra att åtgärda. Under bedömargruppens samtal med studenterna framkom att de ser lärandemålen som otydliga, delkurserna som osammanhängande och att de inte vet vad de förväntas kunna vid kursens slut, vilket

försvårar motivationen. De saknar en ”stor berättelse” om vad studier i praktisk filosofi ger. Det här är en stimulerande uppgift för det nya lärarlaget att ta tag i, till exempel genom att formulera en profil för ämnet. Vad ger det att läsa praktisk filosofi just i Göteborg? En stor berättelse och en tydlig profil är en värdefull guide i utvecklingsarbete men också en bra grund för rekryteringsinsatser.

Vad gäller retention så framhåller studenterna att medan de går grundkursen så vet de inte så mycket om vad som händer därefter, det vill säga vad studier i praktisk filosofi på högre nivåer innebär. (Kom ihåg avsaknaden av en stor berättelse; se ovan.) Det kan negativt påverka intresset att fortsätta.

Det är en premiss i den här bedömningen att förbättring av prestationsgrad och retention förutsätter att man arbetar med pedagogik, kursupplägg, kursutveckling och uppföljning och att detta görs i samråd med studenternas representanter, gärna i form av ett studentråd inrättat för ändamålet.

Lärarna och deras villkor

Vad gäller lärarsituationen så har ämnet under en tid saknat lektorer. Utöver två professorer, som har medverkat i grundutbildningen i varierande grad, så har undervisningen skötts av forskare och postdocs som har viss undervisning i sin anställning, samt vikarier. Lärartillgången har varit tillräcklig och samtliga lärare har hög vetenskaplig och pedagogisk kompetens, så någon negativ inverkan på undervisningens kvalitet tycks detta inte ha lett till, men kursutveckling och uppföljning har fått stryka på foten. Kurserna har rullat på i uppkörda hjulspår, som lärargruppen uttryckte det. Att det har funnits uppkörda hjulspår har dock underlättat för vikarier.

Nu har sex nya lektorer anställts i ämnet; samtliga är män. Båda professorerna är män. Det finns bara en kvinna bland de fast anställda lärarna.

Med tanke på utbildningsuppdragets storlek kan ämnet ekonomiskt inte bära så många lektorer som nu har anställts. Dessa anställningar är beroende av att lektorerna uppbär externa forskningsanslag eller att institutionen har externa undervisningsuppdrag.

Att ha forskande lärare är en fördel för forskningsanknytningen av och den vetenskapliga grunden för utbildningen, särskilt om lärarna ges möjlighet att väva ihop sin forskande och sin undervisande roll. Att vara en stor lärargrupp kan också vara produktivt och stimulerande under förutsättning att samordningen fungerar. Här finns dock en djupare utmaning.

Vad händer om eller när någon eller några av lektorerna inte har extern forskningsfinansiering längre eller om de externa undervisningsuppdragen upphör eller minskar? Riskerar de då att bli uppsagda? Den här sortens anställningspolicy – att man tillsvidareanställer personal med förväntan att de själva drar in pengar till sin lön – håller på att bli vanligare, även på humanistiska fakulteter, men är inte desto mindre problematisk. Här finns en risk för stress för den enskilda läraren. Här finns dessutom en norm som institutionsledningen på en direkt fråga uttryckte medvetenhet om. Normen är att forskning har högre status än undervisning, särskilt undervisning på grundnivå. När denna norm institutionaliseras i anställningspolicyn kan undervisning komma att ses som en sekundärsyssla som utförs av de som misslyckas med sina forskningsansökningar. Det åligger institutionsledningen att motverka denna norm och att ha en personalvänlig och tydligt kommunicerad beredskap för att hantera de situationer av sviktande extern finansiering som rimligen kommer förr eller senare.

Pedagogik, kursupplägg, kursutveckling och uppföljning

Vi inleder här med att kort kommentera de olika kriterier som bedömargruppen ska beakta för att sedan utveckla vår bedömning.

- **att de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och examensmål**

De tentor som vi har tagit del av testar väsentliga och relevanta kunskaper och färdigheter. Enligt studenterna är det som tas upp på tentorna sådant som de känner igen från undervisningen och uppfattas således också som relevant. Huruvida de testas på de kunskaper och färdigheter som lärandemålen uttrycker tyckte de var svårt att säga eftersom målen framstår som otydliga för dem. Vi har dock ingen anledning att kritisera matchningen mellan lärandemålen i kursplanen (de är onekligen vaga, men rimliga och välmotiverade för en utbildning i praktisk filosofi) och det som faktiskt lärs ut, med ett viktigt undantag. Bland kursmålen för grundkursen finns följande: ”2. påvisa god orientering i den praktisk filosofiska historien och redogöra för några centrala ståndpunkter hos erkänt betydelsefulla filosofer (manliga såväl som kvinnliga) från antiken till modern tid.” Detta mål avser rimligen delkurs 2 Moralfilosofins historia i första hand. Litteraturlistan för den delkursen innehåller dock inte en enda text av eller om en kvinnlig filosof, vare sig i läroboken eller bland primärtexterna. Följaktligen är det omöjligt för studenterna att nå upp till det kursmålet, hur noggrant de än tar del av litteraturen.

- **att undervisningen sätter studenternas lärande i centrum**

Detta är ett vagt och svårbedömt kriterium. Studenterna uttrycker att de bemöts med respekt av lärarna, som är hjälpsamma då studenterna har frågor. Det framhålls dock att den standardfeedback som studenter får på sina resultat är mager, medan man kan få utförliga kommentarer om man ber om det. Det elektroniska systemet för feedback i lärplattformen GUL var studenterna inte imponerade av. Det finns en stor variation i hur och hur mycket lärarna använder GUL. Studenterna uppskattar mentorsmötena och de möjligheter till diskussion som de erbjuder. I övrigt hänvisar här till diskussionen om pedagogiskt utvecklingsarbete nedan.

- **att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet**

Allt tyder på det.

- **att antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll samt att de har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens**

Vad gäller lärarnas vetenskapliga och pedagogiska kompetens så tyder allt på att detta kriterium är tillfredsställande uppfyllt. Efter nyanställningarna är lärargruppen tillräckligt stor (till och med för stor med tanke på utbildningsuppdragets storlek). Det avgörande för studenterna och ytterst för kvaliteten är dock hur mycket undervisning studenterna faktiskt får. Undervisningstiden förefaller otillräcklig för t.ex. seminariediskussioner och färdighetsövningar. Detta är ett resursproblem som inte är specifikt för ämnet praktisk filosofi utan gäller alla humanistiska utbildningar.

- **att utbildningen är relevant för studenternas och samhällets behov**

Att samhället har behov av personer med kompetens i att analysera politiska och etiska frågor är uppenbart. Samhället har också behov av lärare med filosofisk kompetens. Utbildningen bidrar till fylla detta behov.

Vad som är relevant för studenternas behov är svårt att bedöma på annat sätt än att fråga dem och analysera deras beteende. Under bedömargruppens samtal med studenterna framkom ingenting som tyder på att de inte ser utbildningen som relevant och intressant för dem. Som vi framhåller under vår diskussion ovan om prestationsgrad och retention så uppfattar de dock utbildningens mål som otydliga och att kännedomen om utbildningen bortom den kurs som man för närvarande läser är låg. De stora avhoppen får ses som en indikation på att i alla fall vissa studenter inte ser utbildningen som relevant för deras behov eller intressen. Ett bättre flöde i utbildningen skulle kunna förbättra detta (se även nedan om progression).

- **att studenterna har inflytande i planering samt genomförande och uppföljning av utbildningen**

Att det inflytande som studenter kan utöva genom kursutvärdering inte har fungerat tillfredsställande på senare tid är alla redan medvetna om. Här har det nya lärolaget en viktig uppgift, liksom att involvera studenternas representanter i framtida utvecklingsarbete, lämpligen genom ett studeranderåd.

- **att en för alla studenter tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger**

Utbildningsinformationen på institutionens öppna hemsida är knapphändig men studenterna får god och ändamålsenlig information om kursupplägg på GUL. Studenterna har dock synpunkter på att det finns stor variation i hur lärarna använder GUL och att den feedback som ges därigenom inte fungerar så bra. Mentorsmötena ses som en stor tillgång. I övrigt efterfrågas mer av samarbete och samverkan. Hur man kan arbeta för att uppmuntra mer samverkan inom studentgruppen ger vi förslag på nedan. De studenter som bedömargruppen pratade om verkar inte vara särskilt bekanta med bibliotekets tjänster gällande studieteknik och stöd i akademiskt skrivande. Det är en värdefull resurs som lärare ofta missar att informera om alternativt felaktigt ser som något som enbart berör studenter med särskilda behov.

- **att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs**

Uppföljning och utveckling har på grund av instabil personalsituation fått stå tillbaka. Denna bedömning tillsammans med nyligen genomförda lärarrekryteringar kan förhoppningsvis fungera som startskott för detta arbete. Lärargruppen visar såväl engagemang som vilja för det.

Reflektioner och förslag inför utvecklingen av utbildningen i praktisk filosofi

Utbildningen i praktisk filosofi har, så att säga, stått still under en längre tid på grund av att personalsituationen och kurserna inte har förändrats eller utvecklats. Eftersom vi uppfattar det som att avsikten är att ta ett större grepp över denna fråga nu, så kommenterar vi här inte på något systematiskt sätt de olika kurserna så som de nu ser ut utan framför istället reflektioner och rekommendationer som förhoppningsvis kan vara till nytta i utvärderings- och utvecklingsarbetet.

Samverkan mellan ämnena

En stor fråga som egentligen går bortom bedömargruppens mandat (men som vi reflekterar mer kring i avslutningen av detta utlåtande) är relationen mellan teoretisk och praktisk filosofi. Samarbete mellan

ämnena förekommer knappt alls när det gäller grundutbildningen. Studenternas filosofiska intresse upphör dock inte vid gränsen mellan de två ämnena och ibland är det slumpen som har avgjort vilket av ämnena en student valt att läsa. En konkret sak är att studenter i praktisk filosofi som inte tidigare har läst teoretisk filosofi sa till bedömargruppen att de saknar ”verktygskurser”. De efterfrågar också mer integration mellan de verktyg som ges på vissa kursmoduler – såsom argumentationsanalys – och det övriga kursinnehållet. Det här är en praktisk pedagogisk fråga men i förlängningen väcker det den större frågan om värdet av högre grad av samverkan mellan ämnena. Bedömargruppens intryck är att lärarna i praktisk filosofi skulle välkomna det.

Jämställdhet och mångfald

Det som vi påpekar ovan, att grundkursens lärandemål ”2. påvisa god orientering i den praktisk filosofiska historien och redogöra för några centrala ståndpunkter hos erkänt betydelsefulla filosofer (manliga såväl som kvinnliga) från antiken till modern tid” inte går att nå eftersom inga kvinnliga filosofer studerar på grundkursen, är inte bara en konkret brist som måste åtgärdas utan väcker också den större frågan om jämställdhet och mångfald i utbildningen. En av lärarna brukar problematisera filosofins manliga kanon under ett undervisningspass. Det är ett bra och viktigt initiativ men när det sedan ändå är denna helt manliga kanon som lärs ut så är det inte lätt för studenterna att veta vad de ska göra med denna problematisering. Den tycks ju inte spela någon roll för vad de ska lära sig. På litteraturlistan för hela grundkursen är samtliga texter skrivna av män, utom två artiklar där svenska kvinnliga filosofer är författare eller medförfattare. Internationella kvinnliga filosofer ser studenterna ingenting av om de inte hänger med till delkurs 3 på fortsättningskursen. En enda kvinnlig filosof ur filosofihistorien innan 1900-talet studeras och det sker på fördjupningskursen. Ingen text på grund- eller fortsättningskursen har feministiskt eller mångfaldsperspektiv. Vi rekommenderar att en grundlig och systematisk jämställdhets- och mångfaldsanalys görs av litteratur och tematik såväl i befintliga kurser som under utvecklingsarbetet.

Vi bifogar ett dokument med rekommendationer och förslag på hur man kan arbeta med jämställdhets- och genusfrågor.

Undervisnings- och arbetsformer

Inslaget av interaktiva undervisningsformer är inte stort. De studenter som bedömargruppen talade med uttryckte det så att diskussionsutrymme under den schemalagda undervisningen är avhängigt av om läraren möjliggör diskussion inom ramen för en föreläsning. Det finns pedagogiska fördelar med att tydligt avsätta vissa undervisningspass för diskussion och färdighetsträning och att studenterna får uppgifter att förbereda inför dessa. I övrigt är det på mentorsträffarna som diskussioner om och gemensamt arbete med materialet äger rum. Mentorsträffarna är mycket uppskattade av den anledningen. Vi rekommenderar att det finns ett organiserat samarbete mellan mentorerna och berörda lärare. Mentorsträffarna blir än mer givande lärare och mentor har diskuterat i förväg vad studenterna behöver hjälp med och vill arbeta mer. På så sätt kan såväl mentor som lärare planera sin verksamhet med det i åtanke så att det blir en bra synkning mellan mentorsträffar och undervisning. Till exempel kan läraren då förbereda relevant material som mentorn kan använda. Medveten samverkan mellan mentorer och lärare, där de arbetar tillsammans med att ta fram uppgifter som kan engagera studenterna på ett sätt som är relevant för kursens övergripande utbildningsmål kan få positiva effekter på studenternas engagemang och lärande.

De studenter som vi talade med nämnde inslag av flipped classroom-pedagogik – av allt att döma var inslaget av detta litet i praktisk filosofi – som enligt deras uppfattning inte hade fungerat särskilt bra. Studentgruppen i teoretisk filosofi rapporterade samma sak. Innovativa undervisningsformer med

mycket interaktion är bra, men flipped classroom är en svår metod. För att den ska fungera behöver hela kursupplägget präglas av och stötta den arbetsformen, så att studenterna känner sig trygga.

På ett mer konkret plan efterfrågar studenterna instuderingsmaterial redan vid början av en delkurs. Det skulle ge fokus i studierna och underlätta för studenterna att plugga tillsammans och motivera varandra. Även från lärarna framfördes en vilja att skapa sammanhang och gruppkänsla. Handgripliga incitament för att få studenterna att arbeta tillsammans är ett medel för det. Instuderingsmaterial är ett sätt; arbetsscheman med tydliga läsbeting samt gruppuppgifter som redovisas gemensamt är ett annat. På så sätt kommer studenterna också i fas med varandra under inläsningen.

Att schemalägga diskussionstid i seminarieform är viktigt men blir på föreläsningstidens bekostnad. Klokt använd kan digital teknik användas för att frigöra salstid för mer interaktiv undervisning, till exempel i form av korta introducerande filmade föreläsningar som studenterna ska titta på innan de kommer till undervisningspasset. Det är studenterna, inte lärarna, som vet vad studenterna inte förstår, så det är studenternas behov som bör styra vad diskussions- och repetitionstid används till, till exempel genom att studenterna får lämna in frågor i förväg.

Mer undervisningstid efterfrågas i stort sett alltid, med fog, av studenter. Så även här, men det dominerade inte. Studenterna pratade mer om planering och schemaläggning av undervisningen än om mängden. Inläsningen mellan undervisningspass blir stressig om schemat inte är väl utformat och vissa pass kommer för tätt i förhållande till vad man förväntas läsa in däremellan. Som redan nämnts efterfrågar studenterna instuderingsuppgifter som de kan arbeta med under delkursens gång, inte bara under tentaförberedelserna i slutet. De menar att det skulle främja samverkan och motivation genom att det blir lättare att plugga tillsammans. Såväl studenter som lärare efterfrågar mer sammanhållning, mer ”gruppkänsla”. Att sådant kan vara viktigare än fler undervisningstimmar är en uppfattning som bedömargruppen delar. Att se till att studenterna inte känner sig övergivna med alla sina böcker är en fråga om kursplanering och arbetsformer snarare än en resursfråga. På lärplattformen kan man ha ett diskussions- och frågeforum där studenter kan lämna frågor som de hjälper varandra att besvara. I kursplanering planerar lärarna lämpligen inte bara tiden i salen utan också studenternas arbetstid mellan undervisningspassen. Studenternas tid är, så att säga, en gratis resurs för institutionen och ju mer effektivt studenterna använder den desto bättre resultat kan man förvänta sig. Ett sätt är att ge studenterna arbetsscheman med dagsbeting för läsning och repetition.

Examinationsformerna varierar, med inslag av både salstentor och hemtentor. Salstentor tycks vara den vanligaste examinationsformen på grundkursen. Flera studenter uttryckte en preferens för hemtentor eftersom det ger större utrymme för egen reflektion. Enligt studenterna har de inte några skrivuppgifter som komplement till den summativa examinationen. Dessa två saker – att använda andra examinationsformer än salstenta och att introducera mindre uppgifter som komplement till den summativa examinationen – är värda att överväga.

Att ge fyllig feedback på individuella prestationer är tidskrävande men också viktigt för att studenterna ska förstå vad som krävs. En mer tidseffektiv metod än individuell feedback är att läraren sätter ihop en rättningskommentar som alla studenter får ta del av och som tar upp förväntningar och vanliga fel, naturligtvis avidentifierat.

Progression

Kursupplägget med en brett orienterande grundkurs innebär att progressionen är tänkt att ske genom gradvis fördjupning snarare än breddning. Vid vårt samtal med studenterna menade de som har fortsatt efter grundkursen att progressionen inte riktigt fungerar på grund av alltför stor skillnad i

svårighetsgrad mellan grund- och fortsättningskursen. Det finns ett gap, som de uttryckte det. Ett alternativt sätt att hantera progression är att introducera tematiska arbetssätt, det vill säga att delkurserna på fortsättningskursen organiseras runt ett problem eller en aktuell samhällsfråga; exempel kan vara miljöetik, välfärdsfrågor, globalisering eller feminism. Det ger också möjlighet att utforma delkurser utifrån pågående forskningsprojekt. En fortsättningskurs som består av temakurser, som passar in i den stora berättelsen, skulle göra fortsättningskursen till något nytt och spännande för studenterna, snarare än mer av samma sak fast svårare.

Teoretisk filosofi

Ämnet hade en del problem tidigare, problem som ledde till att UKÄ:s utvärdering senast fann att kvaliteten brast i utbildningen. Dessa problem var redan kända av institutionsledning och fakultet, och ett åtgärdsprogram var redan i gång. Vid UKÄ:s uppföljning fanns utbildningen hålla hög kvalitet.

Det framgår klart av det material som vi har fått att utbildningen nu faktiskt håller en hög kvalitet, så de genomförda åtgärderna har haft god effekt. Kandidatuppsatserna är exempelvis på en god nivå, så även den interna bedömningen av dessa.

Det är tydligt att man har en lärargrupp som å ena sidan är kunnig och starkt engagerad i att skapa och upprätthålla en utbildning av hög kvalitet, å andra sidan är hårt ansträngd.

I sin reflektion, och vid mötet med lärargruppen, lyfts en del särskilda frågor och problem fram, och dessa är frågor och problem som man kan känna igen från flera andra lärosäten där det finns utbildning i teoretisk filosofi. Filosofi är i hög grad ett färdighetsämne, och ekonomin medger praktiskt taget aldrig att man ger tillräcklig undervisning för att träna upp de filosofiska färdigheterna. Söktrycket är lågt, få registrerar sig, avhoppet under terminen är ganska många, och få studenter läser vidare inom ämnet. Dessa problem är i hög grad bekanta för andra filosofiutbildningar inom landet, och delas väl med många humanistiska småämnen. Dessa problem är alltså inte specifikt göteborgska, så det är inte helt enkelt att snabbt hitta vad just den granskade utbildningen kan göra för att hantera problemen (särskilt inte utan tillskott av medel).

Dessa problem är också av lite olika karaktär. Ekonomin torde vi inte kunna påverka särskilt mycket med just detta utlåtande. Att förhållandevis få läser vidare efter en eller ett par terminer är kanske lite tråkigt, men behöver trots det inte vara negativt. Filosofi – både praktisk och teoretisk – är utmärkta att kombinera med andra ämnen, och det är inte alls givet att det för den enskilde studenten vore bättre att läsa mer av just filosofin. Kanske får studenten av en eller ett par terminer så mycket filosofisk skolning och överblick som är lämpligt för studentens övriga utbildningsplaner; inte alla kan eller bör läsa många terminer filosofi.

Däremot är frågan om avhopp under terminens gång möjligen något som kan åtgärdas. Att studenter hoppar av under terminen beror väl främst på två saker – ändrade personliga omständigheter eller missnöje med den föreliggande utbildningen. Det förra är inte något som vi kan göra så mycket åt, det senare är i hög grad det. Det kan bland annat röra sig om att informationen före kursstart, eller inför ansökan, inte är tillfredsställande. Kanske kommer studenterna till ämnet med förväntningar som inte kommer att uppfyllas av en filosofiutbildning överhuvudtaget, kanske hade de förväntningar som faktiskt bör ges ett visst utrymme. Om studenterna kommer till ämnet med felaktiga förväntningar borde detta kunna avhjälpas av en bättre vägledande information som ska finnas enkelt tillgänglig.

Det ska dock sägas att den information som ämnet tillhandahåller faktiskt lyckas ge en god bild av vad de kommande studierna innebär. Informationen är också enkelt tillgänglig via ämnets hemsida, och sprids även i gymnasieskolor på andra sätt. Därför är det inte säkert att ansträngningar för att förbättra informationen kommer att ge så särskilt stora resultat.

En fråga som ämnets företrädare själva tar upp i reflektionen är om man ställer rätt krav på studenterna.

Genomförs utbildningen så att mäns och kvinnors erfarenheter och intressen ges lika stor vikt? Filosofi har historiskt ett dåligt *track record* i detta avseende. Lärargruppen är väl medveten om detta, och har

gjort en del ansatser till att hitta vägar framåt. Det är dock en öppen fråga i vilken grad man lyckats. Att det finns en könsmässig snedfördelning – med övervikt av manliga studenter – och att den snedfördelningen ökar ju högre upp i progressionen man kommer är inte att göteborgsproblem utan ett problem för filosofiutbildningar generellt. Vi bifogar också en separat bilaga med några förslag på hur man kan börja titta systematiskt på dessa frågor.

De olika punkterna, listade i inledningen, som bedömargruppen ska titta på, är nu hanterade på ett tillfredsställande sätt i utbildningen. Några kortare synpunkter på detta nedan:

- **att de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och examensmål**

Lärande- och examensmålen är rimliga och välmotiverade för en utbildning i teoretisk filosofi, och studenternas resultat uppfyller dessa mål. Tentorna vi har haft tillgång till går in på väsentligheter inom ämnet eller deldisciplinen, och kandidat- och masteruppsatserna håller god kvalitet. Betygsättningen är också rimlig (men se kommentarer nedan om detta).

- **att undervisningen sätter studenternas lärande i centrum**

Detta är kanske ett lite vagt kriterium att bedöma. En faktor som spelar roll här är feedback på studenters arbeten och examinationsuppgifter. Här finns plats för förbättringar. Studenterna uppger att återkopplingen varierar starkt. De får god återkoppling på uppsatser, men återkopplingen på andra skriftliga uppgifter kan ibland vara försumbar, ibland rätt bra. Det föreföll oklart för studenterna i vilken mån man fick återkoppling på muntliga uppgifter (det finns inte särskilt mycket muntliga arbeten under kursernas gång).

Överhuvudtaget är studenterna nöjda med handledning och förberedelser för uppsatsarbeten. De tog också särskilt upp att mentorsmötena fungerade bra.

- **att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet**

Allt tyder på detta. Vissa moment har prövats, därför att det finns goda belägg för att de fungerar bra i andra discipliner, som ”flipped classroom” (här var studentgruppen dock ganska samstämmigt negativ). Undervisningens innehåll bygger upp en solid grund inom modern analytisk filosofi. Det finns inte särskilt mycket filosofihistoria, och praktiskt taget ingen kontinental filosofi, men detta är ett val som man har gjort inom ämnet, och detta val är inte orimligt. Det är också ett val som gör att man på ett bra sätt tillvaratar lärargruppens kompetens och intressen, särskilt i synen på vad studenterna på högre nivåer ska behärska.

- **att antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll samt att de har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens**

Antalet lärare är inom teoretisk filosofi tillfredsställande, lärargruppen är tillräckligt stor och har den kompetens som behövs för uppgiften. Däremot får lärare, och studenter, inte den undervisningstid som vore önskvärd när man ser till vad utbildningen ska innehålla. Detta är ett problem som man inom ämnet är medveten om, och för filosofi, som i så hög grad är ett färdighetsämne, är brist på undervisningstid ett problem. Detta problem är dock inte ett lokalt göteborgsfenomen, utan återfinns vid alla lärosäten.

- **att utbildningen är relevant för studenternas och samhällets behov**

Återigen ett kriterium som är en smula svårt att bedöma, och en fullständig diskussion av vilka behov samhället kan tänkas ha av teoretisk filosofi ligger förstås utanför vårt uppdrag. Men om vi utgår från att samhället har ett visst behov av utbildning i teoretisk filosofi, så står det utom tvivel att GU:s utbildning bidrar till att fylla detta behov.

Även studenters behov av just denna utbildning kan vara lite svår att bedöma. Här skulle de förhållandevis många avhoppa under pågående termin, samt den dåliga retentionen inom ämnet, kanske kunna tyda på att studenterna själva uppfattar det som att utbildningen brister i relevans för deras behov. (Observera att detta bara är en möjlig förklaring till en del avhopp; vi har inga direkta belägg för att det skulle vara den bästa förklaringen, eller att den förklarar många av avhopp.) Samtal med studentgruppen ger dock inga särskilda belägg för att studenter under pågående utbildning skulle finna en bristande relevans i utbildningen. Här finns dock två metodproblem. Det ena är att vi just har pratat med de studenter som är kvar i utbildningen, och kan antas tycka att den är relevant för just deras behov. Det andra är att frågan om vad som är bra för ens behov kan vara svår att bedöma under pågående utbildning; det kan visa sig långt senare vilka saker som faktiskt var de mest relevanta för det man kommer att hålla på med.

Vid samtalen med studenterna uttryckte några att det ibland var svårt att förstå varför man läste det man läste just då. Detta skulle kunna tyda på att inslag i utbildningen anses ha bristande relevans, men det är osäkert i vilken grad denna uppfattning är vitt spridd i studentgruppen. Praktiskt taget varje kurs man håller kommer att ha inslag vars relevans är oklar för studenterna under pågående kurs.

Studenterna ansåg att integrationen mellan olika kurser, och mellan olika terminer, var bristfällig. Ett exempel var att filosofihistorien praktiskt taget försvinner när kursen väl är avklarad. Kanske vore det värdefullt för studenterna om föreläsare bemödar sig mer om att koppla samman moment från tidigare undervisning med för den pågående kursen aktuella frågor. Det är dock svårt att utifrån det material vi har haft tillgängligt, och de samtal vi har fört, veta särskilt mycket om hur mycket som redan görs här. Ibland gör en föreläsare sådana kopplingar, utan att de gör så stort intryck.

- **att studenterna har inflytande i planering samt genomförande och uppföljning av utbildningen**

Studenterna har goda möjligheter att påverka genomförande, planering och uppföljning av utbildning på sedvanligt sätt. En möjlig brist är att det finns förhållandevis litet utrymme för egna val mellan alternativa kurser på de lägre nivåerna, vilket väl främst beror på bristande resurser. Studenterna har dock goda möjligheter att välja kurser efter egna intressen och behov på de högre nivåerna.

- **att en för alla studenter tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger**

Här finns inget att anmärka på, men se avsnittet om de studentgemensamma aspekterna nedan. Studenterna är inte helt nöjda med hur GUL och bibliotekstjänsterna fungerar, kanske är det framförallt studieplatser och –lokaler som är en brist.

Den information som ges till studenter under kursers gång, och via ämnets hemsida, är väl utformad. Studenterna kan ändå ibland vara missnöjda, men vi finner att det kanske mest beror på att det är ett område där man alltid kan vara lite bättre, inte på att det verkligen finns omfattande brister i informationen.

- **att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs**

Lärargruppen arbetar aktivt och kontinuerligt med att utveckla utbildning. Här finns det möjligen lite för mycket aktivt utvecklingsarbete, åtminstone på grundkursen. Det verkar som om man inte riktigt

har låtit en kurs sätta sig lite grann innan man börjar fundera på hur den ska ändras. Studenterna verkar tycka att just A-kursen är lite svår att förstå linjen i, och vid samtal med studentgruppen verkar det som att inga två studenter från olika nivåer hade haft samma kursutbud på A-nivån. Se mera nedan, under kommentarer om enskilda kurser.

Grundkursen (FT1100)

Kursen ger som helhet en god överblick över grunderna i den teoretiska filosofin. Kursplanen ställer upp lärande- och examinationsmål som är rimliga och välmotiverade.

Första halvan av terminen verkar vara den som fungerar bäst, det är på den andra halvan som det tycks finnas problem. Avhoppet kommer under andra halvan av terminen, och studentgruppen tyckte att just kursen Modern filosofi (modfil) var svår att förstå sig på. Den upplevs som spretig och lite oklar. Kanske är det för att läraren där har haft möjlighet att lägga in olika saker som ska ge en bild av vilka olika frågor modern filosofi har hållit på med. Eftersom kursen är avsedd att täcka in 1900-talets filosofi så innehåller den många teman. Givet mångfalden av teman kan man hoppas att det alltid ska finnas något som tilltalar varje studerande extra mycket och att kursen därigenom blir intressant för alla. Men det verkar som om den inte har fungerat på det viset.

Det fanns också motstridiga uppfattningar hos studenterna rörande grundkursen. Några tyckte att kraven och förväntningarna var väl låga, medan andra trodde att studentavhopp under kursens gång berodde på att det var för svårt. Olika studenter kan ju tycka olika saker, och det är svårt att veta vilka slutsatser man kan dra av dessa olika uppgifter. Kanske är det de studenter som tycker att kraven är låga som fortsätter, kanske slutar folk på grund av för låga krav och inte på grund av att det är svårt. Bedömargruppen finner att det vore värdefullt om ämnet försökte ta reda på hur det är ställt med detta, gärna genom att ta kontakt med personer som har hoppat av kursen.

När vi tittar på tentor ser vi att man möjligen lägger bedömningen för betygsgränserna lite väl högt (det är svårt att säga detta alldeles kategoriskt, för att ha en väldigt bestämd uppfattning måste man följa kursen och se vad som händer i läsanvisningar, på seminarier och föreläsningar, och så vidare). Kanske ligger nivån lite för högt för merparten av studenterna, och det skulle i så fall kunna bidra till att förklara avhoppet under terminen. Det kunde vara bra om ämnet försökte reda ut detta tillsammans med studenterna.

Studentgruppen anser generellt att hela grundkursen är lite plottrig, och att det är svårt att veta hur saker och ting hänger ihop i kursen. Tidigare moment integreras inte särskilt väl med senare, och studenterna vet inte särskilt väl varför givna moment kommer när de kommer, och varför vissa saker tas upp, varför andra inte tas upp.

Detta är ett generellt problem för en grundkurs i teoretisk filosofi. Det finns mycket man kan ta upp, och val måste göras hela tiden, om man har som ambition att ge en orienterande kurs om vad teoretisk filosofi innebär (vilket i huvudsak är tanken med grundkursen). Kanske räcker det att vara tydligare med att man har gjort ett särskilt slags urval, motivera och förklara detta, kanske bör man göra en viss renodling av kursernas olika moment. Det verkar vara just modfil-kursen som är svårbegriplig för studenterna.

Fortsättningskursen (FT1200)

Denna kurs är konsekvent uttänkt och genomförd. Studenterna finner att kursen i metafysik är den mest ansträngande (med största arbetsbördan). De tyckte att det fungerade bra, men att det inte skulle fungera ifall varje delkurs innebar motsvarande arbetsinsats.

Fördjupningskursen (FT1300)

Kursen har oftast få studenter, vilket gör att det blir svårt att få gruppundervisning som fungerar bra, och det blir svårt att få kursen att bära sig ekonomiskt. Studenterna är nöjda med den hjälp de får med uppsatsskrivandet, förberedelser och handledning. Studenterna får rimlig hjälp med att hitta lämpliga ämnen för uppsatsen.

De uppsatser vi inom bedömargruppen har fått titta på såg bra ut, med rimliga bedömningar av vad som ska krävas för en godkänd respektive väl godkänd kandidatuppsats.

Avancerade kurser

Ett problem med dessa kurser är att de har för få studenter, vilket gör att man inte har några vanliga klasser/grupper att arbeta med. Studenterna blir rätt ensamma. De uppskattade dock att det fanns goda möjligheter att själv påverka vad man skulle läsa.

Progression mellan och under terminer

Lärargruppen har en klar tanke med progression mellan terminer, som kan uttryckas ungefär så här:

Grundkursen (FT1100) är orienterande och allmänbildande och ska ge vissa förmågor till filosofiskt resonerande. Den har viss forskningsanknytning.

Fortsättningskursen (FT1200) innehåller mer specialisering, och mer färdighetsträning. Här är forskningsanknytningen mycket starkare.

Fördjupningskursen (FT1300) ser man som starkt forskningsinriktad, vilket även de avancerade kurserna är tänkta att vara. Fokus i forskningsinriktningen ligger på modern analytisk metafysik.

Tankarna bakom progressionen och inriktning är rimliga, dels allmänt, dels med hänvisning till tillgänglig lärarkompetens. Det är däremot en mer öppen fråga i vilken mån dessa tankar är tydliga för studenterna. Studenterna uttryckte i samtalet det fanns en stor skillnad mellan grund- och fortsättningskursen, men de verkar inte ha en alldeles klar bild av hur den ökade svårighetsgraden motiveras, och vad den fortsatta inriktningen leder till. Det ligger i sakens natur att en viss inriktning leder till att andra saker ges mindre plats, men det verkar som om studenterna mest tyckte att vissa saker ”försvann” i senare kurser.

Jämlikhet

Inom ämnet är man rätt dålig på att få in ett jämställdhetsperspektiv. Studenterna möter inte särskilt många kvinnliga lärare, särskilt inte på grundkursen (men professorn är kvinna), och det finns inte mycket litteratur skriven av kvinnor bland den obligatoriska kurslitteraturen. Vi skriver att man är ”rätt dålig”, men man är inte unikt dålig – de flesta lärosäten i landet uppvisar liknande brister. Vi skickar med ett separat dokument med en del förslag kring hur man kan arbeta för att förbättra situationen.

Gör vi något fel?

”Gör vi något fundamentalt fel?” var en fråga som ställdes i reflektionsdokumentet. Den fortsatte ”och i så fall, vad?” Bakgrunden till denna fråga är att ämnet brottas med en del problem, och att något radikalt förmodligen måste göras. I detta avsnitt försöker vi ta fram möjliga vägar framåt för utbildningen.

Genomgången ovan visar att man åtminstone inte gör fel i den enkla meningen, den som vi inom bedömargruppen var ålagda att direkt kommentera. Det finns inga uppenbara brister i utbildningen, och de saker man har bestämt sig för att utbilda studenterna i gör man ett bra jobb med. Ändå finns det alltså bekymmer. Dessa har att göra med tillströmning av studenter, genomströmning, retention upp till högre kurser, samt generellt ekonomin. I detta avsnitt är våra förslag ganska fritt hållna, och de ska väl inte ses som så värst mycket mer än försiktiga rekommendationer.

När det gäller problemen kring hur man får in och behåller studenter får man tänka sig en granskning av det aktuella kursutbudet och den information som lämnas om detta. Undervisar man på rätt saker, och lyckas man förmedla i vilken grad man gör det?

Det kan finnas anledning att på en del ställen revidera innehållet i kurserna. Det finns många aktuella debatter i det omgivande samhället som skulle kunna vara direkt relevanta för den teoretiska filosofin, och en anknytning till dom skulle kanske göra att ämnet får mer liv för studenterna. (Tro inte att vi i bedömargruppen finner de vanliga teoretiskfilosofiska debatterna vara livlösa! Vi är helt enkelt ute efter vad en genomsnittlig nybörjarstudent kommer att vara intresserad av vid studiernas start. Lyckas man visa att debatter de har funderat på har stark anknytning till klassiska teoretiskfilosofiska problem kan man ha hittat en väg in till deras grundläggande intressen.)

Några exempel på sådana debatter är:

- AI. Här följer frågor om medvetandets art på ett naturligt vis. Man har redan ett moment i modfölkursen som handlar om medvetandefilosofin, men det kan byggas ut. Då kan man få in frågor om logik och beräkningsbarhet också.
- Identitet. Dagens samhällsdebatt är starkt präglad av idéer om identitet, och sådana frågor kan naturligt övergå i exempelvis kunskapsteoretiska frågor. Är det omöjligt för en vit person att veta hur det är att ha en färgad persons upplevelser? Finns det automatiskt ett försteg för den som så att säga talar för sin grupp? Sådana frågor leder över till frågor om relativism, något som redan diskuteras i kursen om kunskapsteori. Här finns också goda möjligheter att föra in exempelvis feministisk kunskapsteori och vetenskapsteori samt olika varianter av ståndpunktsepistemologi. Man kan gott och väl komma fram till att ståndpunktsepistemologi bygger på felaktiga idéer, men för att visa det måste man ta en väg via den klassiska kunskapsteorin.

Så det kan finnas anledning att titta på innehållet i kurserna här och var, men vi tror ändå att det i högre grad gäller att se över om informationen om kurserna, och marknadsföring/presentation, fungerar tillfredsställande. Den information som finns är enligt vår bedömning rimlig, men man bör ändå försöka se över den i samråd med en studentgrupp. Det faktum att kursers innehåll trots allt verkar vara lite av en överraskning för en del studenter (kanske just de som hoppar av) kan tyda på att det finns missar, antingen i informationens innehåll eller dess tillgänglighet.

Ytterligare ansträngningar att nå ut till gymnasister kan också vara en väg framåt.

När det gäller ekonomiska omständigheter är det svårt att ge särskilt många råd som utomstående; ekonomin är i alltför hög grad bestämd av faktorer som kan vara svårt att rå på. Men det kan vara värt att se över möjligheter till samläsning.

En annan viktig faktor är att försöka aktivera studenter mer på egen hand, till exempel genom ytterligare ansträngningar att få studenterna att inför föreläsningar och seminarier genomföra egna gruppdiskussioner.

Samverkan mellan praktisk och teoretisk filosofi

Bedömargruppen noterar att samverkan mellan ämnena praktisk och teoretisk filosofi är högst begränsad, i stort sett obefintlig, vad gäller de ordinarie utbildningarna på grundnivå. Det finns samverkan kring lärarutbildningen och kvällskurser, men dessa ingår inte i vårt bedömaruppdrag. Den finns flera skäl för att mjuka upp den strikta uppdelningen mellan ämnena. Internationellt är den inte självklar, och en del svenska lärosäten har på senare år övergivit den, för att istället införa ett rent filosofiämne (Umeå och Linköping; på Södertörn och Linnéuniversitetet har filosofi varit ett samlat ämne redan från start.) Erfarenheterna verkar vara goda.

För vissa institutioner kan en sammanslagning av ämnena framstå som en alltför radikal förändring, i alla fall på kort sikt, men det är svårt att argumentera emot värdet av ökad samverkan mellan ämnena. Ett exempel på samverkan utan sammanslagning är Uppsala där delar av grundkursen läses gemensamt och studenterna på fördjupnings- och avancerad nivå har tillgång till valbara kurser oberoende av ämnesinriktning, t.ex. kurser i personlig identitet och rättsfilosofi. Ett gemensamt masterprogram är på gång.

Praktiska skäl för samverkan kring kurser och program är effektivisering av lärarresurserna och att det sannolikt skulle göra anknytningen till lärarutbildningen något enklare. Men det finns också ämnesinterna och studentrelaterade skäl. Det finns många frågor i filosofin som inte enkelt kan sägas vara antingen praktisk- eller teoretiskfilosofiska (frågor om personlig identitet ligger någonstans på ett kontinuum mellan medvetandefilosofin och frågor om moraliskt ansvar, kopplingen mellan etik och språkfilosofi är stark, för att ta två exempel). Om man ska ge en tematisk kurs (eller för den delen driva ett forskningsprojekt) om globalisering eller om klimatfrågor behöver man behandla såväl kunskapsteoretiska som etiska och politiska frågor, till exempel.

Ett ytterligare skäl för ökad samverkan är att skillnaden mellan ämnena verkar vara oklar för studenterna. Det är inte ovanligt att studenter under första veckorna frågar lärare om skillnaden mellan praktisk och teoretisk filosofi. Några av de studenter som bedömargruppen talade med sa att de efterhand hade upptäckt att de egentligen var mest intresserade av ”andra halvan” av ämnet, och bytte. Man kan förstås säga att nödvändig information om uppdelningen mellan praktisk och teoretisk filosofi finns enkelt tillgänglig på institutionens hemsida, men det innebär inte att den framstår som klar eller ens relevant för studenter vars filosofiska intressen inte stannar vid gränsen.

En möjlig modell för ökad samverkan är att inleda respektive ämnes grundkurs med en gemensam ”verktygskurs” i filosofisk analys och kritiskt tänkande, att delar av fortsättnings- och fördjupningskurserna utgörs av tematiska kurser som är gemensamma för ämnena och att utbildningen på avancerad nivå är helt gemensam.

Kandidatprogrammet i Liberal Arts

Utbildningens styrkor och svagheter samt bedömargruppens reflektioner och rekommendationer

Bedömargruppens allmänna omdöme är att kandidatprogrammet Liberal Arts vid Göteborgs universitet är ambitiöst, väl organiserat, har engagerade och bra lärare och personal, och nöjda, intensivt motiverade studenter. Programmet har dock utmaningar, inte minst det stadigt nedåtgående antalet sökande och förstahandssökande. Programmets lärare identifierar just detta som kärnproblemet.

Inom programmet gjordes, tidigt 2017, en alumnundersökning, som från ett studentperspektiv gav flera viktiga synpunkter på förbättringsområden. De allra viktigaste problemområdena tycktes då vara: kaotisk administration och dålig kontakt mellan lärare och studenter; en ytlig arbetsmarknadsanknytning, utan tillräcklig konkret insats; brist på hjälp med uppsatsskrivandet; otillräcklig tydlighet avseende hur olika kursmoment hänger ihop; stora skillnader mellan svårighetsnivån och examinationskraven.

Allt tyder på att programmets personal har tagit kritiken seriöst och genomfört centrala åtgärder för att lösa problemen. Administration, informationsdelning, och kommunikation mellan studenter och personal beskrivs på helt annat sätt av de nuvarande studenterna. Effektiva åtgärder har påbörjats både inom handledning av uppsatsarbetet och för att konkretisera och förbättra arbetsmarknadsanknytningen. I viss grad kan det vara så att den här bedömningen kommer för tidigt, innan dessa åtgärder har börjat få effekt.

Allmänt visar programmet på noggrann planering och en i dagens läge sällsynt tro på den klassiska akademiska undervisningens innehåll och roll i nutiden. Förutom att ta fram programmets förtjänster och utveckling vill bedömargruppen dock identifiera några resterande problemområden, samt föreslå utvecklingsmöjligheter.

1. Vetenskaplighet och programmets innehåll

Som lärarna beskrev i samtalet, var grundidén för programmet att ”ta avstamp i den grundläggande idén om utbildning” och skapa en ”hardcore humanistisk utbildning”. I praktiken modellerades programmet i enlighet med antikens bildningsideal och, i viss grad, Great Books-program i USA. Göteborgsprogrammets särskiljande egenskap är en betoning av kunskap i klassiska språk. Programmet siktar på att visa vad språken kan användas till och att ge klassiska språk ett tvärvetenskapligt samarbete. Kursmoment inkluderar, förutom grekiska och latin, ett mindre inslag av arabiska.

Bedömargruppen anser att betoningen på vetenskaplighet och icke ytlig kunskap om klassiska verk är programmets särskiljande merit. Samtidigt finns en fara för inflexibilitet och stelhet. Programmet är uppbyggt så att senare kursmoment är helt beroende av tidigare kursmoment, och speciellt av språkstudier i början, utan valbara moment. Både lärarna och studenter påpekar att detta upplägg skapar programmets tigha studentgrupper och programkänsla. Priset för en modell utan någon valfrihet alls kan dock vara att studentantalet är, och förblir, litet. Flera institutioner nationellt prövar genomtänkta valfria moment för att öka retentionen, och det kan vara värt att reflektera över om

sådana åtgärder kunde vara motiverade här, om man vill bygga ut programmet. Här ligger programmets utmaning i framtiden: att balansera mellan persistens i vetenskapligheten och programmets egennatur å ena sidan, och öppenhet samt lättfattlighet av programmets inre motivation å andra sidan.

2. Studentantalet, retention, ekonomi

Ett av programmets största problem är antalet studenter, som i nuvarande situation inte gör att programmet inte bär sig ekonomiskt. Enligt en självanalys är svårigheterna större gällande söktryck än med retentionen. Lärarna föreslår målinriktad annonsering och skapandet av en välkänd identitet för utbildningen som det viktigaste sättet för att lösa problemet. De vill helst nå de ”rätta” studenterna, som vet vad de vill ha från programmet, och som sen skulle stanna efter det första krävande året.

Även om de föreslagna instrumenten för att höja söktrycket är viktiga, anses de av bedömargruppen inte som tillräckliga. Utöver den allmänna alumnundersökningen verkar det inte ha gjorts en analys av vad som attraherar studenter och får dem att stanna kvar, och speciellt varför de som har hoppat av har lämnat programmet. Bedömargruppen rekommenderar en undersökning av skälen till att vissa väljer att hoppa av. Reflektion om huruvida väl tänkta kompromisser kring t.ex. valbarhet kunde göra programmet mer lockande och lättillgängligt, eller om möjligheter av antikstudiernas relevans för samtidens frågeställningar och kultur har betonats tillräckligt i utbildningen, kunde bidra till programmets existens i framtiden.

Programmets särskilda natur som en hög, krävande utbildning med studentsammanhållning och kvalitetskänsla är möjligtvis inte helt kompatibel med ett önskemål om större studentkullar, inom ett program som behöver tunga lärarresurser. Retentionen efter de två första kursmomenten kunde vara högre. Även här kan finnas behov av genomtänkta kompromisser, eller andra medel för förbättring. (Bland annat kan man fråga hur man ska kunna hålla höga svårighetskrav i språk- och argumentationsanalys utan att missa studenter som har problem med att komma igenom de här momenten, eller som inte omedelbart förstår deras relevans för deras egen framtid.)

3. Lärare, personberoendet

Programmet har en fin lista av bra lärare från olika institutioner och demonstrerar övervägande tvärvetenskaplighet. Allmänt får lärarna mycket bra feedback, och utvecklingsbehov finns bara kring enstaka kurser. Lärarna och den nuvarande personalen beskrivs som engagerade och generösa med sin tid. Studenterna anser att några rester av dålig kommunikation finns kvar från tidigare administrationsformer, och därmed måste arbetet med att förbättra kommunikationen fortsätta.

Programmets sårbarhet ligger i det stora personberoende som det tvärvetenskapliga upplägget skapar. Beroendet av att hyra in personal gör programmet både strukturellt och ekonomiskt sårbart. Personalen är väl medveten om problemet och har övervägt t.ex. formaliserade läraravtal.

4. Studenterfarenhet av studier

Programmet anses vara krävande: en svår utbildning med tuff studiegång, utan valbarhetsmöjligheter. De höga kraven upplevs av de studenter som har kommit igenom programmets första år mest som positiva. Studenter uppmanas att tänka själva, att ta sina studier seriöst. De känner att deras talanger inte underskattas, och att de är med i något speciellt och viktigt. Samtidigt upplevs första terminens grammatikstudier som ganska tunga och ett möjligt skäl för avhopp (även om avhoppet först och främst förklaras, av studenterna, med att studentkamrater har kommit in på utbildningar av högre status). Vidare spekulerar studenterna i att de studenter som hoppar av inte har förstått var den röda tråden i programmet ligger. Programledningens utmaning blir då att säkerställa att grammatik- och logikstudierna inte skrämmar bort annars motiverade studenter, och att programmets inre motivering blir tydlig för så väl existerande studenter och för dem som avser att bli studenter.

Nedan finns några direkta synpunkter på uppdragen som bedömargruppen fick från fakulteten. Hur lyckas programmet säkerställa:

- **att de faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och examensmål**

Lärande- och examensmålen avviker medvetet från andra Liberal Arts-program genom en betoning på textanalys, komparativ analys och språkstudier som möjliggör översättandet och läsning av antika och medeltida originalverk. Examinationerna är väldigt välutbyggda för att testa de här förmågorna, och har en även starkare betoning på kunnandet av verktygen än de nerskrivna, mer allmänna lärande- och examensmålen.

- **att undervisningen sätter studenternas lärande i centrum**

Inom den här utmaningen har den största ansträngningen gjorts av den nuvarande personalen, och de intervjuade studenterna verkar nöjda. Kursvärderingarna är väldigt positiva. Bilden de ger av utbildningen är dock begränsad, givet att väldigt få studenter svarar på kursvärderingar. Lärargruppen hävdar dock att det finns andra kanaler för feedback, så som möten med Liberal Arts studenter och deras representanter vid institutionsrådet och programrådet, som används, och som har resulterat i förändringar i examinations och undervisningsformer.

- **att undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet**

Programmets styrka ligger i dess starka vetenskaplighet: nästan varje lärare undervisar inom sitt eget expertområde och svårighetskraven och vetenskapligheten hålls allmänt på hög nivå.

- **att antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll samt att de har aktuell och adekvat ämnesmässig, högskolepedagogisk och ämnesdidaktisk kompetens**

Antalet lärare inom programmet är stort och lärarlaget besitter mycket kompetens. Problematiskt är hur sårbar denna struktur gör programmet. Ekonomiskt förutsätts i framtiden en större studentgrupp för en så komplex och innehållsvis bred utbildning. Vidare får vissa av lärarna ganska få tillfällen med studenterna, och inslaget av t.ex. arabisk litteratur blir därmed tunt.

- att utbildningen är relevant för studenternas och samhällets behov

En annan central utmaning för programmet ligger i dess koppling till fortsatta studier och arbetslivet. Liberal Arts-program är relativt nya i Sverige, och främmande för såväl universitetens struktur och arbetslivets aktörer. Det existerande, ganska specifika, masterprogrammet i antikens och medeltidens filosofiska verk som institutionen har kan inte vara den primära inriktningen för alumnernas framtid. Personalen på programmet har börjat arbeta med de här problemen, t.ex. genom att informera andra institutioner om programmet och alumnernas kompetens så att de ska få tillgång till fortsatta utbildningar, genom att inkludera ett inslag av praktik i programmet, och genom att ha tagit in en expert på humaniora i arbetslivet, för att undervisa studenterna i hur de kan lyfta fram och kommunicera sina färdigheter till arbetsgivare. Att bygga programmets rykte ses som viktigt både för studenternas framtid och för framtidens söktryck.

Programmets betoning av textanalys och textkritik är en klar fördel och skapar studenter med skarpa förmågor att självständigt läsa och tolka texter, texternas inbyggda motivationer, argumentationssätt samt historisk betydelse och efterverkan. Samtidigt kan man fråga varför, enligt bilden man får från det inskickade materialet, så lite av texternas innehåll tas fram och examineras. Bedömargruppen vill tillfoga att det är möjligt att det materialet som har ställts till vårt förfogande inte helt avspeglar alla delar av kursernas innehåll eller inte ger en helt balanserad bild av programmet som helhet.

Till exempel kunde Platons metafysik, politiska teori och kunskapsanalys väl användas för att belysa samtida problematik och för att identifiera versioner av teman och insikter som han kom fram till. Att en student kommer igenom ett Liberal Arts-program utan att ha studerat etik, säg dygdetik och dess antika rötter (särskilt i *Nikomachiska etiken*), verkar konstigt, speciellt inom ett program som innehåller ett moment i "livets mening".

Bedömargruppen rekommenderar att programmets personal kunde reflektera vidare kring Liberal Arts-utbildningens samhällsbetydelse, till exempel dess internationella betydelse och relevansen i det svenska programmets kursinnehåll. Kan jämförelser med motsvarande internationella program hjälpa med programmets nationella motivering? Vad är utbildningens roll i sådana länder som har längre erfarenhet av Liberal Arts? Vilka aspekter kunde passa och vara till nytta i det svenska samhället? Hur kan kursinnehållet, så väl argumentationsanalys och logik som klassisk litteratur, bidra i praktiken och i arbetslivet? I den globaliserade världen, vad är betydelsen av kunskap i grekiska och latin, samt klassisk litteratur? Kan kopplingar mellan vår tids frågeställningar och kultur och dess historia göras mer tydlig? Och allra viktigast: hur skulle resultat av den här typens reflektion bäst och mest lockande formuleras i programbeskrivningar?

Bedömargruppen anser vidare att programmet kunde dra ännu mer nytta av institutionens nuvarande kunskaper i arabisk kultur och litteratur (och inte bara i arabisk grammatik): vilka historiska

kopplingar finns mellan den västerländska och arabiska kulturen? Kan programmet ha en roll t.ex. i att lära studenter förstå den arabiska kulturens mångfald utifrån dess eget perspektiv?

- **att studenterna har inflytande i planering samt genomförande och uppföljning av utbildningen**

Studentrepresentanter är med i både institutionsrådet och programrådet, och relationen mellan den centrala programpersonalen och studenter verkar, numera, enkel och direkt. Huruvida detsamma gäller för lärare på enskilda kursmoment är mindre uppenbart. Studenternas möjligheter att påverka innehållet i sina studier genom att välja valbara moment är icke-existerande.

- **att en för alla studenter tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger**

Igen: här har en stor utveckling ägt rum sedan alumnanalysen, som gav en dålig bild av utbildningens administration och dess praktiska sida. Några önskemål om bättre information, om t.ex. omtentor och hjälp med uppsatsskrivningsprocessen, uttrycks fortfarande i feedback, och är värd att lyssna på.

- **att kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs**

Utbildningen är relativt ny, och har inom sin korta livstid redan gått igenom en viss utveckling och omarbetning. Lärargruppen är klart motiverad och kunnig i att förbättra programmet även i framtiden.

Kursmoment och deras innehåll:

[LIB111 Liberal Arts: introduktion till universitetsstudier, 30 högskolepoäng](#)

Kursen presenterar programmets grundstenar: Liberal Arts-idén, de filologiska verktygen och deras betydelse, kritiskt tänkande, samt antikens mest inflytelsefulla idétraditioner. De 5 studenter av registrerade 40 som har svarat på kursvärderingen var mest väldigt positiva. Brist på verklighetskoppling nämns dock som minus, och det stora antalet studenter som hoppat av är värda att reflektera vidare över.

[LIB120 Trivium: Det mänskliga språket och det logiska beviset, 30 högskolepoäng](#)

Denna kurs delas i två huvuddelar: i modern logik och språkfilosofi, och i grammatik, översättning, textanalys, textkritik och rekonstruktion av klassiska verk. Innehållet ger då en rik bild av språket, dess användning, analys och roll i förståelse av idéer och texter. De tre studenter (av 10) som har svarat uppskattar momentet högt, och speciellt logikkursen får beröm. Kursen upplevs som krävande, och mer repetition och övning önskas av studenter. De grammatisk-textkritiska delarna kritiserar för en mismatch mellan tentan och undervisningen. Utan att känna till undervisningen närmare är det svårt att säga precis vilken typ av mismatch som avses, men anmärkningsvärt är att examinationen nästan enbart testar grammatik och översättningsförmågor.

LIB130 Quadrivium: Människan och naturen, 30 högskolepoäng

I momentet förenas å ena sidan naturvetenskapliga frågor om evolution, tid och rum, och å andra sidan människans plats och meningssökande aktiviteter i universum. Särskiljande tillvägagångssätt ligger i deras kopplingar: vilka konsekvenser har olika typer av naturvetenskaplig världsbild för vår syn om människan och livets mening? Människans psykologi och dess utmaningar närmas genom klassikern *Medea*. Här är kursvärderingarna så få (1-2) att en ordentlig analys av kursens framgång blir svår. Allmänt verkar de studenter som kommit så här långt med studierna uppskatta de senare momenten, LIB 120-150, där verktygen börjar komma till nytta.

LIB140 Människan som medveten samhällsvarelse, 30 högskolepoäng

Kursen innehåller en typ av B-uppsats, grekiska och arabiska studier, samt medvetandefilosofi och neurovetenskap. Uppsatsskrivandet och helheten om Platons *Staten*, både inom grekiska och som innehållsrik text, uppskattas av studenterna väldigt mycket, och föreläsningarna i arabiska bedöms också ha hög nivå. Lite kritik får medvetandefilosofimomentet. Allmänt är studenterna engagerade och nöjda, och föreslår förbättringar bara för att göra progressionen från sista momentet hit tydligare, och delmomentens kopplingar likaså även tydligare. De önskar även fler föreläsningssamlingar med speciellt gästprofessorer och -föreläsare.

LIB150 Liberal arts i praktiken, 30 högskolepoäng

Praktikperioden. Praktikplats ordnas av studenten själv, men det finns stöd (t.ex. ett inledande kursmoment som är del av LIB 140) och återkoppling inom programmet.

Praktikens betydelse för programmet delar studenterna: en del ser den som en viktig del av utbildningen och skulle helst se att den blev en mer integrerad del av utbildningen. En annan del är skeptisk om huruvida en bra praktikplats som fyller en roll för studentens framtida möjligheter i arbetslivet kan hittas för alla studenter. Personalens redan existerande planer för att utveckla praktiken som en riktig del av utbildningen är här högst väsentliga. Vidare kan man fråga om valbarheten även här kunde gynna de studenter som inte behöver eller vill göra praktik – t.ex. mer forskningsorienterade studenter, som programmet i sin nuvarande form speciellt verkar locka.

LIB160 Skrivande, teori och metoder i vetenskapen, 30 högskolepoäng

En fördjupningskurs som uppskattas väldigt högt av de som har tagit den, och som kan beskrivas som en kurs som ”knyter ihop säcken”. Kursen möjliggör tillämpning och fördjupning av det som studenterna har lärt sig från tidigare helheter.

Progression mellan och under terminer

Både lärarna och studenterna vittnar om att programmet har en klar röd tråd, vilken binder tillsammans olika kursdelar och säkerställer progression. Den idén är möjligtvis något av följande typ:

Grundkursen (LIB 111) är orienterande och inledande och ska ge förmågor till olika typer av litteraturanalys (språklig; argumentativ).

Den nästa helheten (LIB 120 och LIB 130) presenterar den klassiska utbildningens hjärta, och innehåller mer specialisering, och mer färdighetsträning. Här är forskningsanknytningen starkare.

Den följs av tillämpning (LIB 140 och 150) av det som man har lärt sig å ena sidan genom skriftlig analys, och å andra sidan praktikperioden. Människans neuropsykologiska väsen och arabiska inleds som nya element.

Programmet slutar med en forskningsinriktad del (LIB 160), med självständigt uppsatsarbete och dess verktyg. Applicerade förmågor till textanalys sätts här på prov.

Bedömargruppen anser att det är anmärkningsvärt att progressionens fokus inte kommer särskilt tydligt fram i programbeskrivning och kursbeskrivningar. Det verkar nå bara de som är redan initierade. En del av studenterna anser fortfarande (och inte bara i alumnundersökningen) att progressionen har blivit klar för dem själva relativt sent i studierna. I samma anda känner de att en förbättring av kursmålens tydlighet vore önskvärd. För studentrekrytering och retention vore det centralt om lärarna hade en tydlig berättelse om vad progressionens hjärta består i, samt t.ex. en genomtänkt motivering för språkstudiernas centrala roll tidigt i programmet.

Allmänt ser det ut som om belåtenheten växer ju högre i studierna man kommer. Det kan delvis vara ett nödvändigt resultat av en metodologiskt krävande utbildning. Bedömargruppen vill inte antyda att universitetsstudier borde vara okomplicerade och deras fulla nytta alltid komma fram omedelbart. Det finns aktiviteter och nöjen som blir lidande av kortsiktighet och förenklad målmedvetenhet, och som essentiellt kräver tid, tänkandets frihet och övning för att realiseras. Det finns dock anledning att reflektera vidare över hur studenterna själva kunde se, redan undan första och andra terminerna, vilken nytta och verklighetskoppling som ges av utbildningen, samt ge dem en klar bild, från början, av hur varje kurs inom utbildningen kompletterar den som helhet.

Jämlikhet

Inom ämnet är det lätt att vara dålig på att få in ett jämställdhetsperspektiv – antikens och medeltidens kulturer och litterära verk domineras av manliga tänkare – men här har man lyckats rätt bra. Programmets kärnpersoner är kvinnor, och man kan se att kursplaner, speciellt sekundärlitteratur, medvetet valts för att få mer jämn utdelning. Se vidare ett separat dokument med en del ytterligare förslag för hela institutionen kring hur man kan arbeta för att förbättra situationen.

Program platsbesök, den *14-15/5 2018*

Bilaga 1

Om jämställdhetsarbete i utbildningarna i filosofi

Bilaga 2

Program för platsbesök i Göteborg, 14-15 maj 2018

Bedömagruppen för utbildningarna i praktisk filosofi, teoretisk filosofi och Liberal arts, grundnivå

Lokal: FLOV, rum T340

14 maj

17-18: Samtal med institutionsledningen (prefekt och Martin)

15 maj

8.30-9.30 Studenter, PF.

9.30-10.30 Studenter, TF.

10.30-11.30 Studenter, Liberal Arts.

11.45-12.45 Lärare Liberal Arts.

LUNCH

13.45-14.45 Lärare PF.

14.45-15.45 Lärare TF.

17 Beredningsgruppen överlägger.

Om jämställdhetsarbete i utbildningarna i filosofi

Filosofiämnet har historiskt varit dåligt på att få in kvinnor i diskussionen, i professionen och i kanon. Såväl bland lärare som studenter är män i majoritet. Andelen manliga studenter ökar dessutom på högre nivåer eftersom de kvinnliga studenterna hoppar av i större utsträckning. Det finns flera bud om varför just filosofi är så dåligt på detta, sämre än snart sagt alla andra humanistiska ämnen.

Martina Reuter har genomfört en kartläggning av andelen manliga och kvinnliga filosofistudenter vid tre nordiska universitet och diskuterar möjliga orsaker till underrepresentationen av kvinnor (Reuter "Varför så få kvinnor? Könsfördelningen inom den akademiska filosofin", *Tidskrift för politisk filosofi*, 2015, nr. 3). De faktorer hon beaktar är filosofins innehåll och metoder, det sociala klimatet i filosofins undervisnings- och forskningsmiljöer, hur internaliserade förhandsantaganden styr det egna beteendet och prestationsförmågan samt hur socioekonomiska faktorer styr studenternas studie- och yrkesval. Vid en närmare undersökning av varför studenter väljer att lämna en utbildning är dessa faktorer värda att ha i åtanke. I den här bilagan, som handlar om själva utbildningen, är det närmast de två första som blir relevanta, men också indirekt den tredje. Filosofins innehåll och metoder är så klart en mer komplex fråga än vad som ingår i kurslitteraturen, men att litteraturen totalt domineras av män – som är fallet nu – är inte acceptabelt ur rättvisesynpunkt och ger inte en rättvisande bild av ämnet. Om en revidering av litteraturen och den revidering av kurstematik som det delvis innebär också gör att kvinnliga studenter känner sig mer inkluderade så förstärker det angelägenhetsgraden ytterligare.

I denna bilaga vill vi peka på några möjliga åtgärder som kan vara värda att pröva, inklusive förslag på litteratur.

Litteratur

"Kanon"

Även om man inom ämnet redan gör en del för att problematisera synen på vad som ska anses höra hemma inom en kanon för filosofi, så är vårt intryck att man kunde göra mycket mer. Nu är det ungefär så att man tidigt på en kurs har en föreläsning som tar upp och diskuterar varför något har hamnat i kanon, och vad som förtjänar att vara där – för att sedan följa upp med en ganska traditionell kanon. Man borde anstränga sig lite mer för att ta steget fullt ut. Finns det problematiska inslag i en befintlig kanon, så finns det anledning att faktiskt revidera den.

Den litteratur som vi lyfter här visar kopplingarna mellan teoretisk och praktisk filosofi och det delvis arbiträra i distinktionen mellan ämnena. Ett exempel är de samhällsfilosofiska implikationerna av feministisk kunskapsteori. Nedan följer vi i stort uppdelningen i teoretisk och praktisk filosofi eftersom kurserna är uppbyggda på det viset, men en bok som nämns under rubriken teoretisk filosofi kan vara högst relevant för praktisk filosofi och vice versa.

Reuter framhåller i sin undersökning att det inte finns fasta kriterier för vad som är "bra filosofi" utan det "bestäms mer eller mindre arbiträrt i miljöer där implicita förhandsantaganden om kvinnors

filosofiska förmåga bidrar till att bestämma vad som ses som extraordinära filosofiska insatser” (Reuter, 2015). Vad som finns och inte finns med på litteraturlistor är resultatet av val som ansvariga lärare har gjort. Om listorna helt utgörs av texter skrivna av män så är det en indikation på att kvinnors insatser inte ses som tillräckligt filosofiskt signifikanta för att kvala in. Att det kan ha betydelse för kvinnliga studenters känsla av inkludering är uppenbart, särskilt som Reuters genomgång av forskningen visar att kvinnliga studenter tvivlar i högre grad på sin filosofiska förmåga än vad manliga studenter gör och har svårare att se sig själva i rollen som filosof. Att kvinnliga filosofer finns på litteraturlistorna – med texter både om och av kvinnor – är alltså inte någon ”token”-verksamhet där man ska visa upp förebilder utan handlar om lika respekt för mäns och kvinnors arbete.

Litteraturförslag i teoretisk filosofi

På grundkursen kan det vara värt att lyfta in Miranda Frickers *Epistemic Injustice* (Oxford UP 2007). Denna bok belyser en märkligt förbisedd fråga inom kunskapsteorin: hur påverkas våra möjligheter att få kunskap av om vissa slags personer inte blir ansedda som fullt ut värdiga vetande? Boken är en välförtjänt klassiker i den analytiska feministiska kunskapsteorin, och temat *epistemisk orättvisa* kan fogas in i den generella diskussionen om kunskapens natur och problem.

Undervisningen i språkfilosofi kan gott ta upp de senaste decenniernas diskussion kring talaktsteorin och sambandet mellan talakter och aktiviteter som tystar kvinnor. Denna diskussion, där Jennifer Hornsby och Rae Langton har kommit med viktiga arbeten, kan enkelt knytas till aktuella debatter, som exempelvis den om pornografi. I *Lying, Misleading and What is Said* (Oxford UP, 2012) kopplar Jennifer Saul ihop språkfilosofi med etik.

Vad gäller filosofisk analys av begrepp men även metafysik – om t.ex. social kinds – och social konstruktivism har Sally Haslanger intressanta bidrag i *Resisting Reality. Social Construction and Social Critique* (Oxford UP, 2012), som inkorporerar diskussioner om genus, etnicitet och identitet.

Inom vetenskapsteorin finns det flera arbeten av feministiska vetenskapsteoretiker som kan vara värda att använda, exempelvis är Helen Longinos arbeten om möjligheter att uppnå objektivitet inom vetenskapen värda att använda.

Genevieve Lloyds *The Man of Reason* (Routledge, London 1993), är fortfarande värd en studie.

Inom medvetandefilosofin finns ansträngningar att sätta samman litteraturlistor där fler arbeten är skrivna av kvinnor, se <https://feministphilosophers.wordpress.com/2016/04/07/all-female-philosophy-of-mind-syllabus/>.

Litteraturförslag i praktisk filosofi

På grundkursen skulle man kunna ta in Susan Wolf's *Meaning in Life and Why it Matters* (Princeton UP, 2012) i etikundervisningen. Wolf belyser frågan om handlingsmotivation och vad som utgör ett gott liv med fokus på hur människor tillskriver omvärlden mening och värde. Den ger en alternativ bild av det levda moraliska och torde fungera väl att läsas ihop med t.ex. Singer.

Iris Murdoch's *The Sovereignty of Good* får sägas vara en modern klassiker inom normativ etik, liksom Judith Jarvis Thomson om "the trolley problem".

I metaetik kan t.ex. Ruth Benedicts "The Case for Moral Relativism" förtjäna ett studium.

Den ovan nämnda *Lying, Misleading and What is Said* (Oxford UP, 2012) av Jennifer Saul analyserar relationen mellan etik och språk. För den mer tillämpade delen av etikundervisningen är Iris Marion Young's "Throwing like a girl" värd att rekommendera; den kopplar etik till kroppslighet och hur erfarenhet och förtryck emanerar ur föreställningar om vad kvinnor kan och får göra. En annan text som även fungerar utmärkt som diskussionsunderlag är Martha Nussbaum's "Judging Other Cultures: The Case of Genital Mutilation".

Vad gäller samhällsfilosofi så har de nyss nämnda Iris Marion Young och Martha Nussbaum gjort viktiga bidrag. Nussbaum har förnyat diskussionen om rättvisa och rättigheter genom den "capability approach" som har fått stort genomslag i internationellt utvecklingsarbete och därmed även visar på den praktiska betydelsen av filosofi. Youngs *Justice and the Politics of Difference* (Princeton UP, 1990) utmanar den vanligare distributiva modellen för rättvisa med ett fokus på en komplex förståelse av vad förtryck är och hur det verkar. Young kan med fördel läsas tillsammans med Nancy Frasers arbete om fördelning och socialt erkännande.

Spännande exempel på mer tillämpad samhällsfilosofi är Elizabeth Andersons arbete om migration och integration, t.ex. i *The Imperative of Integration* (Princeton UP, 2013) och Anne Phillips om mångkulturalism, t.ex. i *Multiculturalism Without Culture* (Princeton UP, 2009). Båda dessa filosofer har också bidraget till att förnya den filosofiska debatten om jämlikhet. Här vill vi rekommendera Philips *Which Equalities Matter?* (Polity, 1999) och Andersons "What is the point of equality?" (1999).

Andersons artikel om jämlikhet kan kopplas till den pågående debatten om relationen mellan "ideal theory" och "non-ideal theory" inom den politiska filosofin. Det är en debatt som med fördel relateras till studiet av Rawls och som förs bland andra av Ingrid Robeyns i "Ideal theory in theory and practice" (2008).

Litteraturförslag i filosofins historia

Ovan nämner vi den helt manliga kanon som vanligen lärs ut på kurser i filosofins historia, inom såväl teoretisk som praktisk filosofi. Att kvinnor historiskt sett har hållits utanför filosofin är ett faktum men en hel del kvinnor har under historiens gång gjort mycket betydelsefulla bidrag som också togs på allvar under deras egen tid men som nu är okända. Flera av dessa utvecklade sin filosofi i korrespondens med manliga filosofer som numera ses som oumbärliga i filosofihistorien; ett exempel är korrespondensen mellan Descartes och Elisabeth av Böhmen. Det finns inga ursäkter för att vi idag upprätthåller detta osynliggörande genom odlandet av den manliga kanon. Det finns en liten men växande rörelse inom filosofihistorien som verkar för att återupptäcka kvinnliga filosofer i historien och ge ut deras texter. Det kommer också mer och mer kommenterande litteratur. Tillgänglighet är alltså inte ett hinder. Huvudfokus i denna rörelse har varit den tidigmoderna tiden men även äldre filosofi har fått uppmärksamhet.

Digitala resurser för den som vill förkovra sig och söka undervisningsmaterial bortom den snäva manliga kanon är *Project Vox* (<https://projectvox.org/>) och *New Narratives in the History of Philosophy* (<http://www.newnarrativesinphilosophy.net/>).

En pionjär på området är Mary Ellen Waithe med sitt flervolymsverk *A History of Women Philosophers*, från antiken till modern tid.

1600-talet är en särskilt intressant period vad gäller kvinnliga filosofer. En utmärkt introduktion är *Women Philosophers of the Seventeenth Century* av Jacqueline Broad (Cambridge UP, 2007) som presenterar Elisabeth av Böhmen, Margaret Cavendish, Anne Conway, Mary Astell, Catherine Trotter Cockburn och Damaris Masham.

En antologi som behandlar tidigmoderna kvinnliga filosofers bidrag till diskussionen om frihet (såväl politisk som metafysisk och religiös) är *Women and Liberty, 1600-1800. Philosophical Essays* (Oxford UP, 2017).

Som primärkällor från 1600-talet är inte minst Elisabeth av Böhmen (se ovan om hennes korrespondens med Descartes) och Margaret Cavendish värda närmare studier. Cavendish är intressant att sätta i relation till Leibniz och Descartes gällande metafysik och Hobbes gällande politisk filosofi.

Från 1700-talet är Mary Wollstonecraft den kvinnliga filosof som är mest känd idag; sekundärlitteraturen om henne är numera omfattande. Hon är också den enda kvinnliga filosof som studeras på filosofihistoriska kurser i Göteborg (fördjupningskursen i praktisk filosofi). En med henne samtida filosof som särskilt kan uppmärksammas är Sophie de Grouchy, vars *Letters on Sympathy* med fördel läses i relation till Hume.

Våra källor om antikens och medeltidens filosofi – av skäl som har att göra både med den kultur de har ursprung i och med 1000-2000 år av medvetet och omedvetet urval – kommer till en enormt stor del från manliga tänkare, men även här kan man påminna studenterna om filosofer som Hipparchia och Hypatia, samt medeltida filosofer som Christine de Pizan, Julian of Norwich, Marguerite Porete, och Hildegard of Bingen. Dessutom är en stor del av de allra viktigaste tolkningarna av och forskningen om antikens filosofi skriven av kvinnor: Martha Nussbaum, Julia Annas, Sarah Broadie, Jennifer Whiting, Mary Margaret McCabe, Dorothea Frede, och många, många andra. En lättillgänglig och inkluderande resurs för studenter om såväl manliga som kvinnliga antika och medeltida filosofer är Peter Adamsons podcast-serie *History of Philosophy Without Any Gaps* (<https://historyofphilosophy.net>). Podcasten inkluderar arabisk och numera även indisk och afrikansk filosofihistoria.

Undervisningens form

Den forskning som Reuter går igenom i sin undersökning visar alltså att kvinnliga studenter tvivlar på sin filosofiska förmåga i statistiskt signifikant högre grad än manliga studenter och att kvinnor bär kulturellt och socialt formade förhandsuppfattningar med sig in i studierna som gör att de ser filosofin som en manlig sysselsättning. Om litteraturlistorna bekräftar den bilden är det inte förvånande om kvinnliga studenter inte känner sig inkluderade i ämnet. Även vad gäller undervisningens arbetsformer bör man ha detta i beaktande. Inkluderande arbetsformer där studenterna känner sig bekräftade och trygga gynnar så klart alla, oavsett kön.

Eftersom studenter är olika och fungerar olika bra beroende på sammanhang, är det viktigt att variera såväl undervisnings- som examinationsformer. Man kan gärna prioritera undervisningsformer

som inkluderar gemensamma aktiviteter och skapar sammanhållning, som grupparbeten. Det ankommer på läraren att tillse att studenter inte känner sig utsatta i redovisningssituationer och liknande. Med det vill vi så klart inte antyda att kvinnliga studenter är känsliga violer som inte tål press, men det är värt att beakta risken för så kallat stereotyp-hot, det vill säga att studenter presterar sämre för att de har internaliserat föreställningar om sig själva som mindre kompetenta.

Ovan har vi framhållet vikten av att manliga och kvinnliga filosofer är lika synliga på litteraturlistorna. Det är lika viktigt att de kvinnliga filosoferna också behandlas som centrala för kursens mål, att de blir föremål för närstudier och seminariediskussioner och upptar en proportionerlig del av det som examineras.

Lärargruppens sammansättning

Manliga lärare är i klar majoritet i lärargrupperna och innehar i stort sett alla fasta anställningar. De strukturproblem som förklarar detta ligger det bortom vårt mandat att analysera, men det är en rimlig förväntan på en institution att reflektera över sin anställningspolicy ur ett jämställdhetsperspektiv och självkritiskt reflektera över sannolikheten för att så kallad implicit bias har någon inverkan. Förebilder har betydelse och att kvinnliga lärare fungerar som inspiration för kvinnliga studenter är förmodligen sant. Den inspirationen blir dock stabil först då det är lika sannolikt att läraren i rummet är en kvinna som en man, oavsett vad undervisningspasset handlar om. Dit är det långt. Tills vidare är det bland annat viktigt att tillse att manliga och kvinnliga lärare ska ha lika goda möjligheter att undervisa på alla kursnivåer och få kursansvar.

Man bör vara uppmärksam på risken att oreflekterat ge kvinnliga lärare uppgiften att undervisa om kvinnliga filosofer. Så länge en könsmaktsordning föreligger är det tyvärr sannolikt att kvinnliga filosofer får högre status i studenternas ögon om även manliga lärare undervisar om dem.

Dessa reflektioner och förslag framförs i konstruktiv anda och vi hoppas att de ska vara till nytta.

Gemensam dokumentation

- [Reflektion](#)
- [Handlingsplan 2017–2019 samt verksamhetsplan 2017. Handlingsplan 2018–2020 samt verksamhetsplan 2018.](#)
 - Se avsnittet "Utbildnings som förnyar".
- Institutionens utbildningsgrupp:
 - [Utbildningsgruppens funktion](#) (utkast som är ett "levande" diskussionsunderlag; alltså inget fastställt styrdokument)
 - Minnesanteckningar: [20170124](#), [20170221](#), [20170915](#), [20171030](#), [20171212](#)
- Gemensam samverkan
 - [Öppet Hus](#)
 - [Bokmässan](#)
 - [Vetenskapsfestivalen](#)
 - [Världsfilosofidagen](#)
- Mentorsverksamheten
 - [Beskrivning](#)
 - [Ur nyhetsarkivet](#)
- Studentföreningen Tingtet
 - [Webb](#)
 - [Stadgar](#)
- [Anvisningar Programråd](#) (från Humanistiska fakulteten)
- Anvisningar Ämnesråd [**Ännu ej fastställda. Tillgängliggörs när så är möjligt.**]
- Utdrag ur **utkast** till kommande styrdokument: [Rörande lärarbemanning](#)
- Uppsatsanvisningar (inte uppdaterade på länge)
 - [Bedömningskriterier](#)
 - [Opposition](#)
- Uppdrag, utfall, ekonomi
 - Fakultetens sammanställning 2013–2017 [Uppdrag \(hst\), utfall, prestationsgrad](#)
 - [Registrerade helårsstudenter och helårsprestationer 2017, per kurs](#)
 - [Preliminärt bokslut 2017](#)

Praktisk Filosofi

1. Styrdokument, protokoll, rapporter, &c

1.1 Kursplaner PF

- Grundnivå, progression: [FP1100](#), [FP1200](#), [FP1300](#)
- Avancerad nivå: [FP2101](#), [FP2201](#), [FP2301](#), [FP2500](#), [FP2525](#), [FP2601](#), [FP2700](#), [FP2801](#)
- Orientering etc.: [FP0010](#), [FP0020](#), [FIK010](#), [FIK020](#)

1.2 Kursplaner lärarutbildning

- [LGFI12](#), [LGFI31](#), [LGFI41](#), [LGFI52](#), [LGFI62](#), [LGFI2G](#), [LGFI2A](#), [LG12FI](#), [LG21FI](#), [LG31FI](#), [LG41FI](#)

1.3 Minnesanteckningar: "Ämnesråd" och Lärarmöten

Av olika anledningar har lärarmöten knappt förekommit under några terminer. Främsta anledningen är nog att vi har haft ont om tillsvidareanställda lärare och därmed saknat kontinuitet. (Rekrytering har pågått en tid och är nu i princip klart.)

- [20171215](#)

1.4 Examensbeskrivningar

1.4.1 Kandidat

[praktisk-filosofi-kandidatexamen.pdf](#)

1.4.2 Magister

[praktisk-filosofi-magisterexamen.pdf](#)

1.4.3 Master

[praktisk-filosofi-masterexamen.pdf](#)

2. Utbildningsrelaterade dokument

2.1 Aktuella kursguider (inkl. litteraturlistor och scheman)

Dessa tillgängliggörs för (registrerade) studenter i form av GUL-aktiviteter:

FP1100/LGFI31 H17

[FP1200 V17](#)

[FP1300 H17](#)

[Praktisk filosofi avancerad nivå](#)

[FP0010 och FP0020 H17](#)

[FP2500 H17](#)

[FP2525 H17](#)

[LGFI62 V17](#)

[LGFI2G H17](#)

Extra schemalänkar:

Till GUL-aktiviteten "FP1100 + LGFI31 H17": [LGFI31 H17.pdf](#)

Till GUL-aktiviteten "FP2525 H17": [FP2525 H17.pdf](#)

Till GUL-aktiviteten "LGFI62 V17": [LGFI62 V17-1.pdf](#)

2.2 Examinationsuppgifter

GRUNDKURS

- Introduktion till praktisk filosofi

[Hemtenta IPF.docx](#)

- Moralfilosofins historia

[Tentamen MORIA HT 2017 kopia-1.pdf](#)

[moria - betyg G.pdf](#) , [moria - betyg VG.pdf](#) , [moria - betyg U.pdf](#)

- Normativ etik

[NormEtik Sal H17.doc](#)

- Metaetik

[Hemskr Metaetik.rtf](#)

[Klart G.pdf](#) ,[Klart VG.docx](#) ,[Klart U.docx](#)

- Tillämpad etik

[Tenta tillämpad etik.pdf](#)

- Politisk filosofi och rättsfilosofi

[POLRATT 1.pdf](#), [POLRATT 2.pdf](#), [POLRATT 3.pdf](#), [POLRATT 4.pdf](#), [POLRATT 5.pdf](#)

- Religionsfilosofi

[Hemtenta i religionsfilosofi.docx](#)

- Filosofisk estetik

[Esthemtenta ht17x.pdf](#)

[Hemtentamen i filosofisk estetik G.docx](#), [Filosofisk estetik - Hemtenta VG.pdf](#), [estetik tenta U.docx](#)

FORTSÄTTNINGSKURS

- Filosofihistoria, utökad

[Tentamen UPF VT 2017.pdf](#)

[UPF - betyg G.pdf](#), [UPF - betyg VG.pdf](#), [UPF – betyg U \(rest\).pdf](#)

- Etik, utökad

[Lässchema och tentainstruktioner.pdf](#)

[Tenta g.docx](#), [tenta 2 g.docx](#), [tenta g 3.docx](#), [Tenta VG.doc](#), [Tenta u.docx](#)

- Politisk filosofi, utökad

[POLFIL vt 17.pdf](#)

- Värdeteori

I denna kurs skriver studenterna en mindre uppsats, och väljer själva ämne för den.

FÖRDJUPNINGSKURS

- Klassisk praktisk filosofi

[Kursguide](#)

I denna kurs formulerade studenterna själva (i samråd med läraren) sina uppgifter och skrev dem som hemtentor.

- Samtida praktisk filosofi

[Parfit 1.pdf](#), [Parfit 2.pdf](#), [Parfit 3.pdf](#)

- Fördjupningskurs i nutida praktisk filosofi

[Kursguide](#)

- Uppsats, kandidat, se nedan.

[Kursguide](#)

2.3 Examensarbeten (inklusive betyg)

Kandidat [1 V15, 2 V16, 1 H16]

Master [1 st 2015, 1 st 2016]

Lärarytelse [1 H16 2 H17]

Kandidat:

[Sally von Rosen V15 FP1300.pdf](#)

[Erik Isaksson V16 FP1300.pdf](#)

[Benjamin Watts H16 FP1300.pdf](#)

[Nicklas Kallstenius V16.pdf](#)

[FP1300 Resultatlista V15.pdf](#)

[FP1300 Resultatlista V16.pdf](#)

[FP1300 Resultatlista H16.pdf](#)

Master:

[Jennie Finnsbo Svensson FP2800 H15.pdf](#)

[FP2800 Resultatlista H15.pdf](#)

[Anna Folland.pdf](#)

[FP2800 Resultatlista H16.pdf](#)

Lärarytbildningen:

[William Johansson H16.pdf](#)

[Max Obbel H17.pdf](#)

[Riitta Itäkylä H17.pdf](#)

3. UTVÄRDERINGAR- OCH UPPFÖLJNINGSRISULTAT INKLUSIVE ÅTGÄRDER

3.1 Kursvärderingar.

Detta har varit en svag punkt under några terminer, kanske beroende på hög omsättning av tillfälligt anställda lärare. Idag har vi dock en plan för hur det ska gå till, med mitterminsvärderingar i grupp för studenterna, avslutande individuella värderingar för studenterna (samma formulär i dessa båda fall), samt avslutande självreflektion för lärarna.

3.2 Tidigare utvärdering (UKÄ)

[Självvärdering](#)

[UKÄ-rapport](#)

4. ÖVRIGT

4.1 Lärarkompetens och lärarkapacitet

- [Sammanställning 2017](#)

4.2 Antagningsstatistik/söktryck 2013–2017

- [Söktryck och registreringar: PF Grundnivå](#)

4.3 Uppdrag, utfall och prestationsgrad 2013–2017

- Se den gemensamma dokumentationen

4.4 Bemanningsplan

- [V17](#)
- [H17](#)

4.5. Länkar till relevanta webbsidor (utöver kursguiderna)

- [Praktisk Filosofi på FLoV-sidorna](#)

4.6 Samverkan med det omgivande samhället

- [Ämnets dag](#) för yrkesverksamma filosofilärare

4.7 Informationsmaterial

- Trycksak, folder: [Filosofi TRIPTYK 2017 \(3\)-1.pdf](#)
- Trycksak, flyer: [FLoVflyer2016_176x105_filosofi2 \(3\)-1.pdf](#)

[Tentamen UPF VT 2017.pdf](#)

Teoretisk filosofi

1. Styrdokument, protokoll, rapporter, &c

1.1 Kursplaner teoretisk filosofi

- Grundnivå, progression: [FT1100](#), [FT1200](#), [FT1300](#)
- Avancerad nivå: [FT2101](#), [FT2201](#), [FT2301](#), [FT2500](#), [FT2601](#), [FT2801](#)
- Orientering etc: [FT0010](#), [FT0020](#), [FIK010](#), [FIK020](#), [SPFI10](#)

1.2 Kursplaner logik

- Fristående 7.5hp-kurser: [LC1510](#), [LC1520](#), [LC1530](#), [LC1540](#)

1.3 Kursplaner lärarutbildning

- I stor utsträckning samläsning med kurser i tf och PF: [LGFI12](#), [LGFI31](#), [LGFI41](#), [LGFI52](#), [LGFI62](#), [LGFI2G](#), [LGFI2A](#), [LG12FI](#), [LG21FI](#), [LG31FI](#), [LG41FI](#)

1.4 Minnesanteckningar: "Ämnesråd" och Lärarmöten

- [2017-12-06](#), [2017-09-14](#), [2017-06-21](#) , [2017-02-23](#)

1.5 Examensbeskrivningar

1.5.1 Kandidat

[teoretisk-filosofi-kandidatexamen.pdf](#)

1.5.2 Magister

[teoretisk-filosofi-magisterexamen.pdf](#)

1.5.3 Master

[teoretisk-filosofi-masterexamen.pdf](#)

2. Utbildningsrelaterade dokument

2.1 Aktuella kursguider (inkl. litteraturlistor och scheman)

Dessa är tillgängliga för (registrerade) studenter i form av GUL-aktiviteter:

[FT1100 + LGFI40 H17](#)

[FT1200 + LGFI65 + LC1510 H17](#)

[FT1300 H17](#)

[FT0010 + FT0020 H17](#)

[Teoretisk filosofi avancerad nivå H17](#)

[FT2500 H17](#)

[LGFI62 V17](#)

[LGFI2G H17](#)

[LC1510 H17](#)

[LC1520 V17](#)

[LC1530 H16](#)

[LC1540 H17](#)

Extra schemalänkar:

Till aktiviteten "FP1100 + LGFI40 H17": [LGFI40 H17.pdf](#)

Till aktiviteten "FT1200 + LGFI65 + LC1510 H17": [LGFI65 H17.pdf](#)

Till aktiviteten "LGFI62 V17": [LGFI62 V17.pdf](#)

2.2 Examinationsuppgifter

Grundkursen

- Introduktion till teoretisk filosofi: [H17](#), [V17](#) (obligatoriska övningar tillkommer, se [kursguide för itf](#)). Exempel på tentasvar H17: [U på gränsen till G](#), [G på gränsen till U](#), [G på gränsen till VG](#), [VG på gränsen till G](#).
- Klassiska problem: [H17](#), [V17](#) (obligatoriska övningar tillkommer, se [kursguide för kp](#)).
- Modern filosofi: [H17](#), [V17](#).
- Filosofiska övningar: H17 [flex på modfil](#) + [flex muntlig redovisning](#), V17 [flex på modfil](#) + flex muntlig redovisning (samma som H17).
- Kunskapsteori: H17 [Anders del](#) + [Felix del](#), V17 [instruktioner](#) + [uppgifter](#). Exempel på tentasvar på Felix del H17: [G-](#), [G+](#).
- Filosofididaktik (för lärarstudenter): [H17](#), [V17](#).

Fortsättningskursen

- Logik (FT1200, LC1510, LGFI65): H17 [filosofi- och logikstudenter](#), [lärarstudenter](#) respektive [filosofi- och logikstudenter \(omtenta\)](#) (obligatoriska inlämningar tillkommer, se [kursguide för delkursen](#)).
- Språkfilosofi: H17 [översiktsdel](#) + [specialiseringsdel](#), V17 [översiktsdel](#) + [specialiseringsdel](#).

- Metafysik: H17 [uppgift 1](#) + [uppgift 2](#) + [uppgift 3](#), V17.
- Medvetandefilosofi: Examineras genom uppsats (se [kursguide för delkursen](#)) + [bedömningskriterier](#) för uppsatsen
- Filosofididaktik (för lärarstudenter): (underlag saknas)

Fördjupningskursen och avancerad nivå

- Litteraturkurser (se GUL-sida): [H17](#), [V17](#).
- Vetenskapliga metoder och filosofipedagogik: [metoddelen](#), [pedagogikdelen](#)
- Mängdteori: [H17](#).
- Fullständighet och avgörbarhet: [V17](#).
- Filosofi 6 för gymnasielärare: [politisk filosofi](#) (samläst med POLFIL), [vetenskapsfilosofi 1](#) + [vetenskapsfilosofi 2](#), [filosofididaktik](#).

2.3 Examensarbeten (inklusive betyg)

- Kandidat [3 st H17]
- Magister [1 st H17]
- Master [1 st H16]
- Lärarutbildning [samma som under PF]

Kandidat:

[David Borgström.pdf](#)

[Erik Isaksson.pdf](#)

[Olle Bjurö.pdf](#)

[FT1300 Resultatlista H17.pdf](#)

Magister:

[Jakob Lundgren H17.pdf](#)

[FT2601 Resultatlista H17.pdf](#)

Master:

[Fredrik Österblom.pdf](#)

[FT2800 Resultatlista H16.pdf](#)

Lärarutbildningen:

[Riitta Itäkylä H17.pdf](#)

[Max Obbel H17.pdf](#)

[William Johansson H16.pdf](#)

[LGFI2G Resultatlista H17.pdf](#)

[LGFI1G Resultatlista H16.pdf](#)

3. UTVÄRDERINGAR- OCH UPPFÖLJNINGSRISULTAT INKLUSIVE ÅTGÄRDER

3.1 Kursvärderingar och kursrapporter

- Kursvärderingar grundkursen: [itf H17](#), [kp H17](#), [modfil&flex H17](#), [qt H17](#), [itf V17](#), [kp V17](#), [modfil&flex V17](#), qt V17 (underlag saknas).
- Kursvärderingar fortsättningskurs och logik: [logik H17](#), [språkfilosofi H17](#), [metafysik H17](#), m edvetande H17 (underlag saknas), logik V17 (underlag saknas), [metafysik V17](#), språkfilosofi V17 (underlag saknas), [medvetande V17](#).
- Kursrapporter: V17 [itf](#), [medvetandefilosofi](#), H16 [itf](#), [kp](#), [modfil](#).

3.2 Tidigare utvärdering (UKÄ)

- [Självvärdering](#)
- [UKÄ-rapport](#)
- [Uppföljning](#)

4. ÖVRIGT

4.1 Lärarkompetens och lärarkapacitet

- [Sammanställning 2017](#)

4.2 Uppdrag, utfall och prestationsgrad 2013–2017

- Se den gemensamma sammanställningen.

4.3 Antagningsstatistik/söktryck 2013–2017

- [Söktryck och registreringar: tf Grundnivå](#)

4.4 Bemanningsplan

- [V17](#)
- [H17](#)

4.5. Länkar till relevanta webbsidor (utöver kursguiderna)

4.5.1 [Teoretisk filosofi på FLoV-sidorna](#)

4.6 Samverkan med det omgivande samhället

4.6.1 [Ämnets dag](#) för yrkesverksamma filosofilärare

4.6.2 Informationsmaterial:

- Trycksak, folder: [Filosofi TRIPTYK_2017 \(3\).pdf](#)
- Trycksak, flyer: [FLoVflyer2016_176x105_filosofi2 \(3\).pdf](#)

Kandidatprogrammet Liberal Arts (H1LIB)

1. STYRDOKUMENT, PROTOKOLL, RAPPORTER M.M.

1.1 Kursplaner

- [LIB111](#), [LIB120](#), [LIB130](#), [LIB140](#), [LIB150](#), [LIB151](#), [LIB152](#), [LIB160](#)

1.2 Utbildningsplan

- [Reviderad 2017-06-13](#)

1.3 Samordning och strategisk utveckling

1.3.1 [Samordnande lärarmöte: utformning och rutiner](#)

1.3.2 [Samordnande lärarmöte: minnesanteckningar H17](#)

1.3.3. [Programråd: utformning och rutiner](#)

1.3.4 [Programråd: kallelse](#)

2. UTBILDNINGSRELATERADE DOKUMENT

2.1 Aktuella kursguider (inkl litteratur)

2.1.1 Aktuella GUL-sidor

[LIB111 H17](#)

[LIB120 V17](#)

[LIB130 H17](#)

[LIB140 V17](#)

[LIB150 H17](#)

[LIB160 V17](#)

2.1.2 Scheman

[LIB111 H17.pdf](#)

[LIB120 V17.pdf](#)

[LIB130 H17.pdf](#)

[LIB140 V17.pdf](#)

[LIB150 H17.pdf](#)

[LIB160 V17.pdf](#)

2.2 Examinationsuppgifter (skriftliga)

- 2.2.1 LIB111 [Essä H17](#)
- 2.2.2 LIB111 [Verktygslära H17](#)
- 2.2.3 LIB111 [Katabasis: filologi \(latin\) H17](#)
- 2.2.4 LIB111 [Katabasis: komparativ \(litteraturvetenskap\) H17](#)
- 2.2.5 LIB111 [Platon eller Aristoteles H17](#)
- 2.2.6 LIB120 [Geometri och Elementa V17](#)
- 2.2.7 LIB120 [Logik V17](#)
- 2.2.8 LIB120 [Textkritik och filologi V17](#)
- 2.2.9 LIB120 [Språkfilosofi V17](#)
- 2.2.10 LIB120 [Översättning i teori och praktik V17](#)
- 2.2.11 LIB120 [Physiologus V17](#)
- 2.2.12 LIB130 [Biologi H17](#)
- 2.2.13 LIB130 [Meningen med Livet-uppsatsen](#)
- 2.2.14 LIB130 [Medea på grekiska H17](#)
- 2.2.15 LIB130 [Fysik H17](#)
- 2.2.16 LIB140 [Grekiska: Platons Staten V17](#)
- 2.2.17 LIB140 [Medvetande och kognition V17](#)
- 2.2.18 LIB140 [Arabiska & Islamisk filosofi V17](#)
- 2.2.19 LIB150 [Praktikrapport H17](#)

2.3 Examinationsuppgifter (muntliga eller seminariebaserade)

- 2.3.1 LIB111 [Teori och praktik redovisning H17](#)
- 2.3.2 LIB130 [Medeas vrede H17](#)
- 2.3.3 LIB 160 [Vetenskapsteori V17](#)
- 2.3.4 LIB 160 [Fördjupningskurs V17](#)

2.4 Kandidatuppsatser (inkl betyg)

[Kristjansson.pdf](#)

[Lekblad.pdf](#)

[Löfgren.pdf](#)

[Muli.pdf](#)

[LIB160 Resultatlista V17.pdf](#)

3. UTVÄRDERINGAR- OCH UPPFÖLJNINGSRISULTAT INKLUSIVE ÅTGÄRDER

3.1 Kursvärderingar och uppföljning

- [Kursvärderingar](#)
- [Uppföljning av kursvärderingar och studentfeedback](#)

3.2 Tidigare utvärderingar

3.2.1 [Liberal Arts: En analys av co-teaching över fakultetsgränserna vid GU \(2014\)](#)

3.2.2 [Humanistiska fakultetens uppföljning av utbildningsprogram 2014 – analys och uppföljning \(2015\)](#)

4. ÖVRIGT

4.1 Lärarkompetens och lärarkapacitet

- [Sammanställning 2017](#)

4.2 Antagningsstatistik/söktryck 2011–2017

4.3.1 [Antagningsstatistik 2011–2017 LIB110/111](#)

4.3.2 [Antagningsstatistik 2011–2018 övriga kurser](#)

4.3 Uppdrag, utfall och prestationsgrad

- Se den gemensamma sammanställningen

4.4 Bemanningsplan

- [Våren 2017](#)
- [Hösten 2017](#)

4.5. Länkar till relevanta webbsidor

4.5.1 [Liberal Arts sidorna på FLoV-sidorna](#) (och [Hum.fak](#))

4.5.2 [Liberal arts-bloggen](#)

4.6 Övrig verksamhet inom programmet och samarbeten

4.6.1 [Post-seminarier](#)

4.6.2 [Utvecklingssamtal \(exempel på frågeformulär\)](#)

4.6.3 [Samarbete med ASK](#)

4.7 Samverkan med det omgivande samhället

4.7.1 Alumnkontakt: verksamhet och berättelser

Vi genomförde en alumnundersökning och fick feedback om utbildningen och informationen om den tidigt under 2017.

- [Frågor som ställdes](#)
- [En del av svaren i skriftlig form](#)
- [Sammanställning](#)

4.8 Informationsmaterial

- Trycksak, flyer: [LiberalArts2017_105x176mm \(3\).pdf](#)